

TANKA ENDRE

## *Történelmi alulnézet a magyar posztoszocialista földviszonyok neoliberais diktátum szerinti átalakításáról*

NÉHÁNY TÖRTÉNETI ELŐZMÉNY

**E**urópában földünk páratlan gazdagsága – a magyarság Kárpát-medencei államalapítása óta is – ellenségeink állandó zsákmánycélja lett, akik, kezdettől fogva, a leigázásunkra, többször a fizikai elpusztításunkra is törtek.<sup>1</sup> Történetileg magyarság részére a föld megőrzésében döntő szerepe volt a középkornak. Ez – a föld természettől meghódításával, őseink 300 évnyi megfeszített munkájával – korszerű földhasználati rendszert teremtett, és a jobbágyi telekszervezeten a földműves tényleges birtokhatalmával a XIX. század elejéig a kisüzemi paraszti földhasználat árutermelése tartotta fenn népességünket.

Földünk megtartása 1541 óta, a félévezredes birodalmi függésünkkel került veszélybe. Ez ugyanis – önálló államiságunk felszámolásával, máskor az ország három részre szakításával – államterületünk elvételét célozta. A XIX. század elejétől a földbirtoklás képlete – tragikus módon, azóta végleges következményként – megváltozott. A hatalom a földművest megfosztotta földjétől, létrejött az árutermelő nagybirtokrendszer (alldum), amely maga alá gyűrte a paraszti kisbirtokot. Azóta nálunk a föld nem lehet azé, aki megműveli. A végveszélyt földünkre a trianoni országcsönkítés hozta államterületünk  $\frac{2}{3}$ , termőföld alapunk  $\frac{3}{4}$  részének idegen államok tulajdonába adásával. E földvesztés következményei a nemzethalál kockázatát vetik fel.<sup>2</sup>

„Trianoni feláldozásunk” mit sem csökkentette ellenségeink pusztító dühét és földéhségét a fennmaradt magyar államterületre, amelynek értékét a XXI. század civilizációs pusztulással is fenyegető korszakváltása rendkívülivé emelte. Ma már a föld és az édesvízkészlet (az ezeken alapuló élelmiszer-termelő képesség) megőrzése a helyi közösség számára minden nép fizikai és etnikai megmaradásának a létfeltétele. Ugyanakkor hazánk 9,3 millió ha államterületének a 83 százaléka termőterület, míg a föld 63 százaléka mezőgazdasági művelés alatt áll. Ezen belül a legértékesebb művelési ág a szántó 48,5% (4,5 millió ha). Ez az arány kétszerese az EU, négyszerese az OECD országok és ötszöröse a világ átlagának.<sup>3</sup> A hazai földfelszín egy „édesvíztenger” fölött helyezkedik el, amely – becslések szerint – 2 milliárd ember ivóvízkészletét fedezheti. Több évezredes termelési kultúrája és a mezőgazdaság ökológiai adottságai (az ún. agrár-ökopotenciál) alapján a magyar föld 20–30 millió ember magas szintű ételmezésére képes; a '80-as évtizedben ténylegesen 16 millió fő részére termelt élelmiszert. A Pannon biogeográfiai régió – értékes természetföldrajzi adottságaival, erőforrásaival, termőföld – és vízkészletével – a pusztító kataklizmákkal fenyegető globális éghajlatváltozás következményeit képes kivédeni, népességének a túlélés esélyeit biztosítja, fizikai és ételmezésbiztonságot nyújt.

Az ország félévezrednyi – különböző nehézségű – birodalmi függősége a társadalmat idegen érdekeknek és uralomnak szolgáltatja ki. Ez döntően meghatározta a „zsákutcás magyar történelmet” (Bibó István), amely a földviszonyainktól is megtagadta a polgári modernizációt. Bár az Europa Occidens valós folyamatainak szer-

kezetmozgása bonyolult és összetett, a peremtárségre szorítottságunk intézményi képlete főleg azon mérhető, hogy nálunk elmaradt a nyugati értékmintájú polgárosodás. Ennek egyik következménye, hogy az újkorban a földbirtoklás feudális rendjét nem számolhatta fel a földművelő szabad magántulajdonát és önálló gazdálkodását létrehozó, következetes, polgári demokratikus földreform.<sup>4</sup>

## A GLOBÁLIS TŐKEHATALMAT SZOLGÁLÓ FÖLDPOLITIKA VÉGREHAJTÁSA

„Kimentek a tankok,  
Bejöttek a bankok...”

(KISS DÉNES)

### 1. A polgári földreform megtagadása

1989 után a szovjet gyarmatbirodalom összeomlása térségünket – kitüntetett szereppel – kínálta fel a transzatlanti globális uralmi rend „szabad tőkeáramlása” részére mint új elsajátítási életteret.<sup>5</sup> A konkrét háttéregyezményt és a földügy sorsát is eldöntő, neoliberais forgatókönyv tartalmát – a tőkehatalom természetéhez képest – máig sem ismerhetjük. A végrehajtás intézményi dokumentumai viszont egyértelműen bizonyítják a hatalomgazdaság célvezérelt munkáját.<sup>6</sup>

A rendszerváltás ígérete történelmi esélyt kínált a földügy polgári értékmintájú hazai megoldásának. Ez, egyrészt, a polgári földmagántulajdont, másrészt a nagybirtokrendszer felszámolásával, a földhasználat (üzemi és munkaszervezeti) és a földtulajdon alanyi egységének a – családi gazdaság modellje szerinti – létrehozását igényelte. (V. ö. a paraszt-ság XX. századtól megfogalmazott igényével: „A föld azé legyen, aki megműveli.”) Magyarország a polgári demokratikus földreformra várt.

Ez utóbbit két ismérv különbözteti meg a földalap bármely más újraosztásától. A polgári értékminta szerint a korábbi földhasználó maga lesz földjének tulajdonosa, azt azonban nem idegen munkaerővel, hanem saját és családja munkájával műveli. Ez feltételezi, hogy a reform a termelőnek nem névleges, hanem közgazdasági szempontból működtethető földtulajdont adjon, amelyet termelőeszközként hasznosíthat. A földjuttatás tehát életképes üzemméret szerint, a termelési tényezőkkel és a hasznosításhoz szükséges tőkejavakkal együtt történik. Másik ismérv: a demokratizmus, a termelők többségi érdekeinek társadalmi érvényesítése. Ez hosszú távon olyan agrár- és földpolitikát (támogatás, hitel stb.) követel, amely szavatolja, hogy a termelő és családja az élethivatásként folytatott földművelésből elfogadható társadalmi szinten megéljen. A XX. század második felétől, az uniós agrárpiacon az „integrációs tőke” erőfölényének kialakulása miatt a fenti ismérvekhez egy újabb követelmény járul: a reformnak biztosítania kell, hogy a földtulajdonosá lett termelő a termékpálya stratégiai kulcspozícióit – többnyire szövetségi önszerveződéssel – birtokolja, így meggátolja a tőkés integrátor monopolizációját, saját kiszolgáltatottságát és – érdekiegyenlítő mechanizmusokkal – alkukhelyzetbe kerülhessen az integrátorral.

KGST-sorstársaink – ha nem is hajthattak végre következetes polgári földreformot – annak lényegét, a kényszerű kompromisszumokkal is, leginkább megközelítő intézmény-

rendszert alkalmaztak a földkérdés megoldására. A történelmi jóvátétel két értékelvét követtek: a restitúciót (természetben visszaadták tulajdonosának vagy leszármazóinak a pártállam által elvett földet) és a földtulajdonnal nem rendelkező, aktív, volt nagyüzemi dolgozók részére az alanyi jogú földjuttatást.

Nálunk a föld természetbeni, kötelező visszaadását a korábbi tulajdonosának – az értékelvektől és a gazdasági szempontoktól akár eltekintve is, pusztán jogi követelmény szerint – két jogi alaptény erősítette meg: a termelőszövetkezeti földtulajdonjog léte és annak a létrehozásával előállt alkotmányellenessége. A pártállam által a szövetkezetekbe kényszerített parasztság földje ui. a KGST-országok közül egyedül nálunk vált törvényi parancsra szövetkezeti tulajdonná, aminek az 1989 utáni politikai fordulattal szükségessé vált a megszüntetése, ez pedig felvetette e földalap kötelező visszaadását, tehát a restitúciót. Másrészt, mivel a szövetkezeti tulajdont létrehozó 1967: IV. tv. az akkor hatályos Alkotmányba ütközött, e jogsérelemnek – az utólagos alkotmánybírói normakontroll szerinti – jogállami orvoslása szintén a jogsértés előtti jogállapot visszaállítását, tehát a természetbeni reparációt igényelte.<sup>7</sup>

A földügy polgári modernizációs ígérete, azonban gyorsan „elvértett” azon, hogy a politikai döntéshozó a magyar társadalomtól megtagadta a földreformot. Ehelyett „átjátszási technikákat” alkalmazott, amelyekkel a föld- és agrártőkének mint közvagyonnak egy szűk hatalmi elit javára a magánelsajátítását biztosította. E folyamat az „eredeti tőkefelhalmozás” neoliberais sokkterápiáját követte, ami – a közérdeken átgázolva – földprivatizációt teljesített.

23 év távlatából földviszonyaink szerkezetmozgásának kutatása két alapkérdést vet fel: a) miért nem jöhetett létre a közérdekű, értékalapú birtokpolitika, amely végrehajtott volna a polgári modernizációt, illetve ennek elvetése kinek az érdekét szolgálta, és milyen következményekkel jár? b) Vannak-e intézményi bizonyítékai – a kiépített földtulajdoni és földhasználati rendszeren túl – annak az álságos, haszonelvű birtokpolitikának, amely – a tőkehasznosulás hatalmi igényét a legfőbb közérdeknek álcázva – a földet, a „szabad tőkeáramlás” jegyében, a megkárosított tulajdonosokat kijátszó technikákkal, a régi-új hatalmi elit tőkevagyonába juttatta?

A válaszok egyértelműek. Valójában a földügyben a magyar társadalom cselekvőképességét eleve fogalmilag kizárta, hogy a szocialistának mondott formációból a kapitalistának jelzett formációba való átmenet egy percnyi hatalmi vákuumot sem adott az öneszmélésre, önmeghatározásra és az érdekérvényesítésre. Ezt intézményesen kiiktatta az, hogy a föld sorsát már 1988-tól a neoliberais földpolitika célvezérelt intézményrendszere formálja, döntően a földalpnak mint államterületnek és összetett rendeltetésű természeti erőforrásnak a globális tőke javára való elsajátítása végett. Másrészt – bár e folyamat a valós célképzetét tekintve rejtőzködésre kényszerült – több szakmai dokumentum bizonyítja a neoliberais „forgatókönyv” gondosan tervezett és hatékonyan végrehajtott céltudatosságát.<sup>8</sup>

A tőkeuralom diktátuma a földügyben azon alapult, hogy – az EU értékrendje, az integráció négy szabadságívmanya (a tőke, az áruk, a szolgáltatások és a munkaerő szabad áramlása) alapján a föld funkcióit leszűkítette a termelőeszköz-felhasználás tőkeképző és tőkehasznosító szerepére. Ez a kényszer a földviszonyokba való közhatalmi beavatkozás céljaiból könyörtelenül száműzte a föld valós társadalom- és gazdaságszervező alapfunkcióit.<sup>9</sup> A tőkehatalomnak elkötelezett, neoliberais birtokpolitika valós célrendszere<sup>10</sup> a következő intézményi elemekre épült:

a) Legfőbb intézményi feladat lett a polgári demokratikus földreform kizárása, ami összetett (ideológiai–gazdasági–jogi) eszköztárt követelt.

b) Az előbbi cél kapcsolt eleme a magyar mezőgazdaság intézményes elsorvasztása és a termékpályák tulajdonának külföldi monopóliummá formálása.

c) Az agrárátalakulás társadalmi képlete a parasztság – mint történelmi osztály – megsemmisítésével járt.

d) A földhasználatban el kellett érni, hogy az államszocialista nagyüzem uralmát a „vadkapitalizmus” nagybirtokrendszere váltsa fel. Ez – a piacgazdasággal ellentétes – torz birtokszerkezetre vezetett, a középüzem hiányára, az életképtelen kisüzem és a bér-munkát (az erőforrásokkal együtt) kisajtoló nagyüzem kielezett szembenállására.

e) Az egész folyamat központi vezérlőműve a földjogi rendezés és az agrárjogi szabályozás lett.

## 2. A földprivatizáció fontosabb rendszerelemei

A földprivatizáció – az állami tulajdon 14% arányát kivéve – a teljes földalpra, 5,8 millió hektárra terjedt. Ebből 2,2 millió ha kárpótlás címén került magántulajdonba, míg 3,6 millió ha a részarány tulajdonosoké volt, amelynek természetben, az igazolt tulajdonos, avagy bármely örököse javára való visszaadása az állam – nem vitatott – alkotmányos kötelessége.

A földprivatizáció mérlegét e két földalap sorsa bizonyítja. Az előbbinél az, hogy a kárpótlottak 85 százaléka nem jutott a gazdálkodását lehetővé tevő (közgazdaságilag „működtethető”) földtulajdonhoz, vagyis e kör földtulajdona zömmel a kárpótlásra nem jogosult hatalmi elit zsákmánya lett. Másfelől, a részaránytulajdonra kialakított jogi eszköztár biztosította a kétmillió jogosultnak a földtulajdonuktól való intézményes megfosztását, e földalap „befagyasztását”, majd különböző jogcímenek juttatását a külföldi beruházók és a nagybirtok földkoncentrációja javára.<sup>11</sup> A földprivatizációnak a földszerző tőketulajdonos javára két eredményt kellett biztosítania: egyrészt a földtulajdonszerzését annak ellenére, hogy a kárpótlásra nem jogosult, másrészt azt, hogy jelképes, az érték töredékét kitevő áron jusson a földhöz. A jog e – látszólag bonyolult – feladatot a kárpótlási jegy értékpapír technikájával és a jogszerzőnek kiváltságokat nyújtó földjogi szabályokkal oldotta meg.<sup>12</sup> Ezzel a birtokpolitika – szolgálai hűséggel – eleget tett az EU agrárjövőkép szerinti elvárásának, a családi gazdasági modell megteremtése helyett a nagybirtokrendszer megszilárdításának. Az államszocialista nagyüzem – bér-munkát szipolyozó – tőkés nagybirtokká alakult át, a nagyüzemi birtokszerkezetnek az agrártörténetünkben minden eddigig meghaladó, nyomasztó térnyerésével.

A célrendszer szerves eleme lett egyrészt a magyar mezőgazdaság elsorvasztása, teljesítőképességének lerombolása, másrészt a teljes mezőgazdasági és élelmiszeripari termékpálya monopóliumának a külföldi tőke tulajdonába adása. Ez egyszerre szolgálta azt az uniós igényt, hogy mezőgazdaságunk érje be az olcsó alap- és nyersanyagok a birodalmi központot kiszolgáló termelésével, ne lehessen a Tizenötök mezőgazdasági versenytársa, hanem – önálló képességét is fokozatosan elveszítve – a nyugati termékelesleg felvevőpiacává váljon; a csődbe vitt (felszámolásra került) cégek agrárvagyont a tőke az érték töredékén szerezhesse meg; ugyanakkor a termékpálya birtoklási monopóliuma alapján a tőkehatalom az ágazat – és hazai szereplőinek – összes létfeltételét saját érdekei szerint diktálja.<sup>13</sup>

A privatizáció „eredménye”, hogy 1997. óta nincs magyar, hanem csak magyarországi élelmiszeripar: ennek 62 százaléka azóta külföldi tulajdonban áll, s számos fontos ágazatában ez az arány 100%. Az élelmiszerkereskedelem 90 százalékát, pedig 6 multinacionális áruházi üzletlánc uralja.<sup>14</sup>

### 3. A parasztság felszámolása

Miközben a földreform megtagadása a privatizációval a szűk tőketulajdonos csoport eredeti tőkefelhalmozását, az agrárközvagyon és a föld magánelsajátítását teljesítette, a célrendszer másik kulcsfeladata, a társadalmi formációváltás erőszakos diktátuma is végbement. E folyamat lényegéhez tartozott egyrészt, a termelőnek az alapvető termelőeszköztől, a földtől való megfosztása, másrészt a parasztságnak mint történelmi osztálynak a végleges felszámolása. E tény az agrárgazdaságtan – rendszerint – mint modernitási mutatót, a hatékonyságot szolgáló „munkaerő kibocsátást” tartja számon, holott az agrártársadalom megsemmisítő pusztítása – az alapértékek, az ősi tudás, az erkölcs, a megtartó faluközösség, a hagyományok és a kultúra lerombolásával – előrevetíti civilizációnk összeomlását.<sup>15</sup>

### 4. A torz birtokszerkezet és a nagybirtokrendszer következményei

A sokáig jól leplezett uniós diktátum térségünknek nagybirtokrendszert jelölt ki, emiatt elmaradt a földreform és a családi gazdálkodás megalapozása. Ezzel a neoliberais birtokpolitika sarkalatos célja a birtokszerkezetben is megvalósult: a magyar földügyet modernizációs zsákutcába kényszerítette a korszerűtlen, torz birtokszerkezet, amely történetileg újratermelte a nagy- és törpebirtok XIX. század végétől létrejött, szélsőséges kettészakadását és szembenállását. A földprivatizáció ui. a nagyüzemi szektor nyomasztó túlsúlyát, az árutermelő kis- és középzem hiányát, továbbá a gazdálkodásból megélni képtelen kisüzemek milliós tömegét alakította ki.

A nagyüzemi földkoncentráció már uniós tagságunk előtt felgyorsult.<sup>16</sup> 2003 óta a gazdaságok (egyéni és társas üzemek) 1,6%-a (mintegy 12 500 gazdaság) a termőterület 75 százalékát műveli. A KSH 2006. V. 31-ei felmérése szerint, a földhasználat 40,6% illetve 30,9% arányban oszlott meg a gazdasági szervezetek és az egyéni gazdálkodók között, az előbbiek javára.<sup>17</sup> A 2009. év végi földhasználati nyilvántartás szerint a 6 811 042 ha összterületből 3 397 043 ha magánszemélyek, 3 089 487 ha gazdálkodó szervezetek, míg 324 512 ha az önkormányzatok és a nemzeti parkok használatában állt.<sup>18</sup>

Az egyéni gazdaságok földdel való ellátottsága és birtokszerkezete terén már a KSH 1996. évi mikrocenzusa feltárta: az 1,8 millió, földtulajdonnal rendelkező háztartások 57%-a 0,2 hektárnál kisebb, 22%-a legfeljebb 1 ha, 18%-a 1–10 ha közötti, 2%-a 10–50 ha közti birtokkal rendelkezik, 50 ha feletti birtokméretet pedig csak 0,3 százalékuk ér el. Magyarán: a földtulajdonosok közel 80%-a a privatizációval sem jutott nagyobb törpebirtokhoz, mint amekkorát korábban a háztáji és az illetmény földhasználat nyújtott számára (Tanka 2000, 201). A GSZÖ 2003. évi adatai pedig az egyéni gazdaságok birtokszerkezetéről a következőket rögzítették:

– a gazdaságok 93,6%-a 10 ha alatti, a szektor földjének 28,4% lekötésével, 1 ha átlagméret mellett;

- a gazdaságok 5,2%-a 10–50 ha közötti, a szektor földjének 32,4% lekötésével, 20,5 ha átlagméret mellett;
- a gazdaságok 0,7%-a 50–100 ha közötti, a szektor földjének 15% lekötésével, 69 ha átlagméret mellett;
- a gazdaságok 0,4%-a 100–300 ha közötti, a szektor földjének 21,6%-nyi lekötésével, 166 ha átlagméret mellett;
- 300 ha feletti birtokmérettel 153 gazdaság rendelkezik, teljes földterületük 60 351 ha, amely a szektor földlekötésének 2,6%-át adja 394 ha átlagméret mellett.<sup>19</sup>

2002 óta a birtokszerkezetben a családi gazdaság is jelen van: számuk közel 17 ezer, 51 ezer gazdával és 50 ha átlagos üzemmérettel. (Az Ftv alapján e gazdaságok üzemmérete legfeljebb 300 ha lehet.) Ha eltekintünk is a 2002–2010 közötti agrárpolitikától, amely e gazdálkodási cégtípust – nyílt és közvetett szabályozóival – felszámolásra ítélte, pusztán a gazdák száma és üzemük birtokszerkezeti aránya egyértelművé teszi, hogy az ágazatban és a földhasználatban a szerepük elenyésző.<sup>20</sup> Az egyéni gazdaságok többsége (60%) önellátó, kétharmaduk törpe méretű (1 ha alatti földjük van). A gazdaságvezetők 57,4%-a idősebb (fele-fele arányban 55–65 év közötti és 65 év feletti). A rendelkezésre álló munkaerő bőségét jelzi, hogy az egyéni gazdálkodók 60%-a más jövedelemszerző tevékenységet nem végez, ugyanakkor a gazdálkodást összesen 1,1 millió mezőgazdasági munkát végző családtag is segíti.

A birtokszerkezet alakulásának „dinamikai” (folyamat) ábrázolásánál is fontosabb a mai leképezése. Erre nézve a következő adatok az irányadók:

a) Földtulajdon: a külterületi szántók 88%-a, a mezőgazdasági terület 84,2%-a (4,8 millió ha) a természetes személyek tulajdona. A Magyar Állam tulajdoni aránya 11,4%, míg a szövetkezeteké és a gazdasági társaságoké, együttesen 3%. A földtulajdon tagolt és szétaprózott. A természetes személyek földhasználati nyilvántartásba bejelentett 9,4 ha átlagterülete 4,4 darab 2,1 hektáros földrészletből, míg a jogi személyek 259,5 ha átlagterülete 35,8 darab 7,2 hektáros földrészletből áll.<sup>21</sup>

A földprivatizáció egyik káros következménye a magángazdálkodást sújtó, nagyfokú birtoktagoltság, az ésszerű földhasználatot kizáró, szétszórt birtokszerkezet. Látni kell azonban, hogy a földparcellák szóródása – esetenként az egymástól való nagy távolságuk és nehéz megközelíthetőségük – a nagyüzemi földhasználatot jóval kevésbé fékezi, mint a magángazdákét.<sup>22</sup> A nagyüzemi gépi technológia és az iparszerű, monokultúrára szűkült földhasznosítás ui. eleve nagytáblás művelést követel, így a nagyüzem a szétszórt kisparcellák hasznábérbe vételére nem vállalkozik, hanem – ha azokra mégis szüksége van – előbb az ún. integrációs alhasznábérlet segítségével kisebb tagosítást, táblaegyesítést végez.

b) Földhasználat: a hazai statisztika régóta nem mutatja ki a nagyüzemi földkoncentráció üzemsoros adatait, tehát az üzemméret szerint változó, átlagos földnagyságot és az így képzett csoportoknak az összterületből elfoglalt arányát. Két mutató viszont következtetési alapot ad a földkoncentráció érzékeltetéséhez. Egyik a bérelt földek aránya és az üzemek száma, másik a támogatott üzemek „földlekötése”. Ezek szerint, a teljes termőföldalap 60,9%-a bérelt terület. Az egyéni gazdaságoknál a földbérlet aránya átlagosan 26,5%, míg a társas vállalkozások földhasználatára 92,9% arányban bérleten alapul. 2010-ben 567 630 egyéni gazdaság és 9 356 társas gazdaság volt Magyarországon.<sup>23</sup>

Másfelől, 2009-ben a területalapú támogatást igénylő 185,2 ezer gazdaságból 15,9 ezer (8,6%) használta a bejelentett mezőgazdasági terület 72,1%-át. Kétezer gazdaság ezer ha át-



lagterülettel műveli a bejelentett terület 39,6%-át. 2007-ben a külföldi magánszemélyek és gazdasági társaságban tulajdonjogot szerzett külföldiek által használt és támogatásra bejelentett 178,4 ezer ha a támogatott terület 3,5%-a volt. Az 5 ezer eurót meghaladó, közvetlen támogatási összegben részesülő gazdaságok aránya csak 6,9%, míg részesedésük az összes közvetlen támogatásból 69,7%. (Az adatból nyilvánvaló: a támogatás haszonélvezői a legnagyobb tőkés társaságok.)

Összegzésként, a hazai birtokszerkezetről a következőket kell megállapítanunk:

a) A magyar történeti és a nemzetközi összevetés bizonyítja, hogy agrártörténetünk során a nagybirtokrendszer maihoz hasonló, nyomasztó túlsúlya korábban nem alakult ki és az ágazat teljesítőképességét nem bénította meg így, a kitorési esélyeit is felszámoló mértékben.<sup>24</sup>

b) Az új nagybirtokrendszerrel megszilárdult kétpólusú, torz birtokszerkezet – ha káros társadalmi és környezeti hatásaitól eltekintünk is – merőben idegen a piacgazdaságtól, sőt annak teljes tagadását jelenti. Ezzel a mezőgazdaság üzemi és munkaszervezete is átvette az 1989 után a privatizáció sokkterápiájával az iparra kényszerített, torz vállaltszerkezetet, amelyet a közgazdaságtan a „fejtetőre állított piramis” vagy az „eldugult homokóra” sémájával ír le.<sup>25</sup>

c) Ez a birtokszerkezet – amely a nagybirtok nyomasztó túlsúlyára és a maga alá gyűrt törpebirtokok felszámolására, földkészletüknek gazdasági erőfölénnyel és politikai hatalommal való megszerzésére épül – a felgyorsuló földkoncentrációval és a magángazdaságok arányának növekvő csökkenésével meggyőzően igazolja Zvi Lerman professzornak, a Világbank vezető agrárközgazdászának 2000-ben közzétett elemzését. E szerint a magyar termőföldalap a gazdálkodó üzemek között úgy oszlik meg, hogy az összes gazdaság 92%-a a földalpnak alig 10%-ából részesül, míg a gazdaságok 8%-a – vagyis a legnagyobb méretű üzemek – az összterület 90 százalékát birtokolják (Lerman 2000, 15).

d) A nagybirtokrendszer, mint súlyos társadalmi teher, a XXI. század elején – a már ismert pusztító hatásain túl is – nemcsak fékezi egészséges társadalmi létünk kialakítását, hanem útjában áll fizikai és etnikai megmaradásunknak is. Ez merőben új minőségű következménye, amely a világgazdasági korszakváltással, a globális éghajlatváltozással, a környezeti-, az energia- és élelmezésválsággal függ össze. A nagybirtok e kihívásokra nem adhat közérdekű választ, hiszen a fenntartható fejlődés helyett tőketulajdonosainak a fenntartható profitját szolgálja. Intézményi léte egyértelmű a fenntarthatóság tagadásával, ezért tőle – a társadalmat megsemmisüléssel fenyegető kataklizmák túléléséhez – egy önvédelemre képes, nemzeti közösségnek mielőbb meg kell szabadulnia.

##### 5. *A jog a neoliberális földpolitika „foglya”*

Földviszonyainkban a neoliberális birtokpolitika központi vezérlőműve – a rendszert működtető többi elemmel összhangban – 1988 óta a földjogi jogalkotás, amely ezt a kitüntetett szerepet a jog valóságformáló minőségétől kapta.<sup>26</sup> A jogrendszer – mivel a globális agrártőke elsajátítási életterét kell kiépítenie, és a tőkehasznosulást a föld megszerzésével szavatolnia – a földpolitika „foglyává” vált.<sup>27</sup> E politika a Földtörvény intézményrendszerét szembefordította a társadalmi szükségletek és a közcélok szolgálatával. Ehelyett a jog

– alkotmányos garanciákkal biztosítja a tőkeerő számára a korlátlan üzemméretet és a tetszőleges üzemszámot,

- felszámolta az állam közhatalmi eszköztárát a földforgalom közérdekű korlátozása és ellenőrzése terén; a földügyi igazgatás és a földvédelem néhány intézményét leszámítva, az állam „kivonult” a földtulajdoni és földbérleti piac szabályozásából;
- az uniós illetőségű és az egyéb külföldiek földtulajdonszerzését és földhasználati jogcímeit – a közérdekkel és a hazai gazdák érdekeivel ellentétben – nem indokolt kedvezményekkel, a nemzeti elbánáson is túlmutató nemzetközi kiváltságokkal szavatolja;
- uniós tagságunk óta mind a közösségi jog, mind a Csatlakozási Szerződés rendelkezéseiből csak azokat érvényesíti, amelyek – a tőke szabad áramlása jegyében – az alávetésünket szolgálják, miközben nem létezőként kezeli a tagállam érdekeit védő uniós jogintézményeket.

#### *6. A posztoszocialista földpolitika intézményi következményei*

A birtokrend (amelyet az államnak a földviszonyok közérdekű alakítása céljából, a közhatalmi beavatkozása hoz létre) a földtulajdon, a földhasználat, a földvédelem és a földügyi szakigazgatás célvezérelt rendszer – szerveződését és e négy alkotóelem kölcsönhatásos intézményi működtetését jelenti. 1989 óta a hazai birtokrend alakításának célja az államterületünket alkotó földalap és annak viszonyai gyarmati elidegenítése az állam polgáraitól, más oldalról a földre a tőke elsajátítási uralmának a biztosítása.

A földtulajdon tőkeuralom alá rendelése a következő intézménytípusokkal valósult meg:

*a)* A privatizáció piacgazdaságot ígérő kényszerével a termőföld 88%-a magántulajdonba került, az állam földvagyonra pedig 11,4 százalékra zsugorodott. Ez az új tulajdoni szerkezet azonban merőben idegen a piacgazdaságtól: a jogi tulajdon a kétmillió részarány tulajdonosi népesség számára nem jelent birtoklást és a föld termelőeszközként használatát. (A földtulajdon ui. itt nem lehet „a termelés feltételeivel való rendelkezés”, illetve fogalmilag kizárt, hogy közigazdaságilag „működtethető” tulajdon legyen. V. ö. a szociológiai és a közigazdasági tulajdon fogalmával.) Közigazdasági és szociológiai mérce szerint ez – a jogosult szempontjából – csak névleges, látszattulajdon, átmeneti jogi forma. Az a rendeltetése, hogy a – jog szerint nem tulajdonos – elsajátító, a tőketulajdonos javára előbb működő vagyont teremtsen, majd – a jogi akadályok megszűntével – telekkönyvi földtulajdont adjon. Hasonlóan a 3,3 millió törpebirtokos (mint 2 hektárnál kisebb föld tulajdonosa) nem „működtethető termelőeszközzel” bír, mivel a gazdasági szabályozók kizárják, hogy ekkora földterület nálunk (akár árutermeléssel, akár önellátással) egy család megélhetését biztosíthatná.

Itt is lecsapódik a súlyos alaptény, hogy míg az államszocializmus a magántulajdon – nélküliség látszatát teremtette meg a társadalmi tulajdonnal, a neoliberális „vadkapitalizmus” a magántulajdon egyetemességének a jogállami látszatát hozta létre. A konkrét tulajdonviszonynak épp az elsajátítás görcsöve alá helyezése bizonyítja: a két tulajdoni képzet között nincs lényegi, tartalmi eltérés (vagyis a kapitalizmus nem jelenti a szocializmus tagadását, annak nem ellentéte). Az elsajátítás mérlegén ui. az uralmi elit tulajdongyakorlása mindkét formációnál azonos.<sup>28</sup>

*b)* A tőkeditátum egyrészt a névleges jogi tulajdonost megfosztja a materiális földtulajdontól: társadalmi képzetben sem a részarány-tulajdonos, sem a törpebirtokos nem alapozhatja meg a saját munkaerejére épülő, kis- és középzemmi árutermelő gazdaságot. Másrészt a tőke elsajátítási uralma a földvagyon megszerzésében kizárólagosságra tör: hamis (és



világszerte megbukott) ideológiája jegyében (t. i. „az állam a legrosszabb tulajdonos”) nem tűri, hogy a föld közvagyonra – akár a legkisebb mértékben is – a közérdeket, az állampolgárok létszükségleteit szolgálja. Ezért átgázol az alkotmányos tételen, amely a magán- és a köztulajdon számára azonos védelmet szavatol.<sup>29</sup> Emiatt a köztulajdon nemcsak a jog védelmét veszítette el, hanem – közfunkciói tagadásával – egyetlen rendeltetése lett a tőke magántulajdoni igényének kiszolgálása: a „maradék” állami földvagyon is, a tőkeérdekeltség javára, mielőbbi kiárusításra vár, amit a „nemzetinek” nevezett, a közcélú földkészet- gazdálkodásra létesített állami szerv akadálytalanul teljesít (Nemzeti Földalap).

c) Az önkormányzati földtulajdon – látszólag – nem tárgya a tőke földszerző éhségének. E tulajdonforma, azonban, az állami és a részarány-tulajdonú földekhez képest is, fontosabb szerephez jut a hazai földek tőkés elsajátításában. Az Ftv joghézagát kihasználva ui. jogtechnikát nyújt a külföldi és a jogi személy földtulajdon-szerzési tilalmának kijátszásához, továbbá a belföldi magánszemély tulajdonszerzési mértékkorlátjának a megkerüléséhez. Segítségével a külföldi beruházó – a Csatlakozási Szerződésben javunkra kötött derogáció, a 2014 májusáig hatályos szerzési tilalom ellenére – bármely kül- és belterületi termőföldet mint ingatlant az igénye szerinti nagyságban megvehet.<sup>30</sup>

d) A közösségi és a hazai földjog összehangolt rendszere számos intézménnyel a többi jogalanytól megkülönböztetett kiváltságokkal (pozitív diszkrimináció) a tőkehatalom földszerzését szolgálja.<sup>31</sup>

A földhasználat birtokrendje – a „tőke szabad áramlása” uniós vívmány alapján – a hazai földkészet tőketulajdonba átadását a következő főbb intézményekkel hajtja végre:

a) 23 éve megszilárdult a nagybirtokrendszer, történelmünkben a nagyüzem eddig még soha ennyire nem kiterjedt, nyomasztó túlsúlyával és földkoncentrációval. Ehhez az Ftv a korlátlan üzemméretet és – a tőketulajdonos rendelkezésétől függően – tetszőleges számú üzem működtetését garantálja. A nagybirtokrendszer jogi pillére – uniós tagságunk óta – a közösségi „jogtiprás”, amely átgázol (a Római Szerződés és az Európai Közösségek Bírósága által megkövetelt) jogegyenlőség és a piaci verseny esélyegyenlősége alapelvén, illetve a földbérleti piac szereplői hátrányos megkülönböztetésének tilalmán. Az Ftv ui. – a kötelező közösségi jog ellenére – a földhaszonbérletnél térmértéki kiváltságot ad a nagyüzemi tőkeszerveződésnek, a gazdasági társaságoknak és a szövetkezetnek.

b) A teljes földalap több mint 2/3 a nagyüzemi földhaszonbérletben áll. A haszonbérletnek szerzett – tehát alkotmányos védelmet élvező – joga van (a törvényes elővásárlási és elő-haszonbérleti jog szerint) arra, hogy az általa bérelt földet – a szerzési akadály megszűntével, 2014 után – megvásárolja.

c) A tőkehatalom kellő időben biztosította, hogy az állami földtulajdon legértékesebb része (a mintegy 1 millió ha erdővagyon és az állami gazdaságok utódszerveinek földalapja) még az Ftv bérleti maximumot bevezető megalkotása előtt, hosszú távú, tartós bérleményébe kerüljön. (10, illetve 20 év helyett 50 évi haszonbérletet kötöttek.) E földalap – az elővásárlási és az elő-haszonbérleti jogcím alapján – szintén a tőkés társaságok földtulajdon szerzésére vár.

d) Az Ftv – az elővásárlási és az elő-haszonbérleti jognak a tőketulajdonos részére kikötésén túl – egyéb, nevesített jogintézményeket nyújt a (bármely illetőségű) tőkeberuházónak arra, hogy vállalkozói tőkebefektetése címén az általa birtokba vett termőföldre előbb haszonbérleti jogcímét, majd tulajdont szerezzen.<sup>32</sup>

e) A földhasználat jogi biztosítékait és a földtulajdonszerzésre formált „várományi jogot” lényeges gazdasági szabályozók egészítik ki, amelyek a külföldi tőketulajdonost az elsajátítás monopóliumával ruházzák fel. Ezek közvetve (a jogon kívüli kényszerrel) szorítják a hazai kisbirtokost és a töredéktulajdont bíró részarány-tulajdonost földjének átadására a nagyüzem részére.

A hazai gazdák és a termelés könyörtelen felszámolását még a kvótarendnél is hatékonyabban szolgálja az agrártámogatás rendszere. Az alanyi jogú támogatás ui. az „életképes üzem” uniós előírásaihoz van kötve, viszont ezt a méretküszöböt a hazai gazdaságok 91%-a nem éri el. Emiatt ezek eleve ki vannak zárva a beruházási – fejlesztési támogatásból, vagyis halálra vannak ítélve.<sup>33</sup> De a kör még ezzel sem zárult be. Mivel a mezőgazdasági termékpiaca egésze (eszközügyártás, hitelezés, raktározás, feldolgozás, marketing, értékesítés) a külföldi tőke tulajdona, tehát abból a hazai termelőt kizárták, a transz- és multinacionális tőke a saját profitérdekei szerint diktálja a felvásárlási árakat. Emiatt – mezőgazdaságunk bármely termékéről is legyen szó – a felvásárlási ár még a termék önköltségét sem éri el, vagyis a termelők tömegeit nyomorba döntik, a gazdálkodás feladására kényszerítik.

Egyértelmű, hogy e diktátum közvetett célja a hazai földalap tőkés elsajátítása. A szabályozók a termelő számára világossá teszik: a gazdálkodásból – bármivel is próbálkozzék – lehetetlen megélni, a földnek megszűnt az eltartó képessége, az már csak nyűg a gazda nyakán, vagyis attól mielőbb meg kell szabadulnia. Természetesen úgy, hogy a tőke a földtulajdonához az érték töredékén jusson. Ezért nem lehet már 1989 óta sem nálunk földpiaci ár, mert a tőkeuralom az eredeti felhalmozási folyamatát még nem fejezte be: a hazai földárak (2012-ben is) 3–20-szoros arányban alacsonyabbak az EU-15 földpiaci áraihoz képest mindaddig, amíg a tőkehatalom magyarországi földtulajdoni monopóliuma nem szilárdul meg.<sup>34</sup> (Attól kezdve viszont a magas földárak már a tőketulajdont védik, hiszen a földet csak a tőkeerős vevő vásárolhatja meg.)

Az állam által érvényesített birtokrendben a földvédelem a termőföld mennyiségi-minőségi megőrzését szolgálja a társadalom és a jövő nemzedékek javára. A tőkehatalom földpolitikája a megbízójának itt úgy kedvez, hogy az állami közhatalom kivonult a földvédelemből: a föld profitérdekű és nem élelmezési célú elsajátításának meggátolása helyett, a hatóságok látszatvédelmi eszköztárt működtetnek, míg valójában az állam a tőketulajdonos rendelkezésére bízta, hogy hol, milyen termőföldet, milyen mennyiségben és célra kíván felhasználni. A módosított földvédelmi rendezés ui. (2007: CXXXIX. tv. – Fvt) még az eddig hatástalan intézményeket is túl terhesnek találta a „tőkeszabadság” számára, így nem érte be a védelem fellazításával, hanem az oltalmat lényegében intézményesen felszámolta. A birtokrend negyedik eleme a földügyi szakigazgatás mint végrehajtó közhatalom érvényesíti a tőkeuralom rendszerszerveződésbe kódolt érdekeit.

A hazai jog felett álló, kötelező érvényű közösségi jog a Magyar Állam terhére 2014 májusától kikényszeríti a teljes és korlátlan földpiac megnyitását: földjeinket bárki tetszőleges mértékben felvásárolhatja, a tőke így szerzett földtulajdoni monopóliumát pedig – alkotmányos alapjogi oltalom címén – ettől fogva az állami közhatalom védi bármely, akár közérdekű beavatkozással szemben. A föld – elsajátítás két évtizedes folyamata tehát, a tőkehatalom javára lényegében már végbement, csak a záróakkordra, a moratórium 2014-től esedékes megszüntetésére vár.

## A TŐKEÉRDEKŰ, NEOLIBERÁLIS FÖLDPOLITIKÁVAL VALÓ SZAKÍTÁS ESÉLYEI

### 1. Az új Trianon-szindróma értékelve: Magyarország a magyaroké

A tőkehasznosulásnak elkötelezett földpolitika csapdájából a kitörésnek (történelmi kép-  
letben) még vannak (lehetnek) legális intézményi esélyei, éspedig két fő területen: Ma-  
gyarország mint uniós tagállam létérdekének közösségi (nemzetközi) jogi érvényesítésé-  
nél, másrészt a nemzeti önvédelem eszköztárának hazai kiépítésénél.

Az EGK és az EU hat évtizedes története másról sem szól, mint az alapítók és a csatlakozók egymás közti érdekharcáról, az erősek (legerősebbek) diktátumáról és a gyengék alávetéséről. A tagállami érdek kiharcolása nem mechanikus függvénye a népességszámnak és a politikai erőnek.<sup>35</sup> A részletes elemzés meggyőzően feltárna: a *nemzeti érdek intézményi képviseletében és érvényesítésében a 27 állam közül egyedül hazánk a kivétel*. Mégpedig annak ellenére, hogy az EU tagjai közül Magyarország az egyetlen, akit a nagyhatalmak (jogtalan) büntetesként 92. éve megfosztottak történelmi államterületének a kétharmadától, termőföld alapjának  $\frac{3}{4}$  részétől, amelyet idegen államok tulajdonába adtak, miközben állampolgárainak is közel kétharmadát a területszerző államoknak kiszolgáltatták.

Emiatt az egyetlen uniós állam vagyunk, amelynek az államhatára csaknem „határos önmagával” olyan értelemben, hogy az saját nemzettársainkat (is) elválasztja az anyországtól.<sup>36</sup> Ugyancsak hazánk az egyetlen érintett ország, amely – a szovjet gyarmatbirodalom és a trianoni utódállamok államszervezeti összeomlása, 1989 után nemzetközi szerződésekben – lemondott az őt megillető határrevíziókról. Mit ért el külpolitikai érdekérvényesítésünk az egyoldalú lemondással? Az uniós csatlakozás – politikai alávetésünkkel kizsartolt, jogtalan – diktátumát, amely miatt a maradék „csonka országot” is az idegen földszerzők prédájaként kell odadobnunk azzal, hogy korlátlan földpiacot kell nyitnunk a tőketulajdon számára. Ezzel a pénzgyarmatosítás végleg uralmába veheti a földjeinket, amelynek a lakossága „földönfutóvá” válna. Fennmaradhatna-e így még egyáltalán a magyarság? Nyilvánvaló, hogy hatásaiban, rövid és hosszú távú következményeiben, újabb és még pusztítóbb „Trianonok” sújtának bennünket, mint az egykori békediktátum.

Mindez világossá teszi: nálunk a földügy legfőbb sajátsága a mélyen a politikumba ágyazottsága. Rajtunk kívül egyetlen uniós tagállamnak sem létkérdése, hogy a nyolc részre szaggatott államterülete maradékának a polgárai számára megőrzése – integritásának a közösségi és a nemzetközi joggal szavatolt biztosítása – nélkül az állam további felmorzsolódásával és népessége etnikai pusztulásával kell szembesülnie. Csak és kizárólag ebbe a politikai képletbe beágyazva építhetjük ki, siker reményében, a föld nemzeti önvédelmi intézményrendjét. A kialakult hatalmi-politikai helyzet ma nem ad esélyt államhatáraink felülvizsgálatára. A Trianon-szindróma valós értéke viszont a hazai politika számára a túlélés parancsának az érdekképviseletét kötelezővé teszi: mindent meg kell tennie azért, hogy a meglévő államterületet, annak földjét a saját polgárai számára megőrizze.

Mit tegyünk? Gondoljuk át, és mindenkiben tudatosítsuk egy mai brit jogtudós figyelmeztetését, melyet az uniós tagállami lét alaptörvényeként fogalmazott meg: „nem lehet állam föld nélkül, de föld nélkül szuverenitás sem lehetséges”.<sup>37</sup> Hogyan is maradhatna fenn a jövőben a Magyar Állam, ha kizárt az önrendelkezése arra, hogy a földtu-

lajdon és a földhasználat törvényeit (amelyekkel gátat vethet az idegenek földtulajdoni monopóliumának, a magyarság elemi élettere beszűkítésének és/vagy elsajátításának) saját maga, közérdekből határozza meg?

Aztán merjük kimondani a bővös tőmondatot: „Magyarország a magyaroké.” Miért lehet és kell ezt az alapkövetelményt képviselnie a hazai külpolitikának Brüsszelben és minden nemzetközi porondon? Azért lehet, mert nemzeti önvédelmünknek e pillére minden tekintetben összhangban áll az EU értékveivel és tagállami gyakorlatával. A népükért felelős államok nemzetstratégiájával. Mi több, a föld, az édesvíz és más létfontosságú természeti erőforrásoknak a helyi közösségek által birtoklását és ennek érdekében a nemzeti birtokpolitika érvényesítését 2012. májusa óta az ENSZ FAO nemzetközi dokumentuma is szorgalmazza.<sup>38</sup> Esetünkben tehát az önvédelem nem kirekesztés, nem „rasszizmus”, nem a másság elvetése, hanem a történelmi mélypontra – amelybe a nagyhatalmak önös érdekei juttattak – a magyarság nemzeti és etnikai megmaradásának az egyetlen reális életeseleje.<sup>39</sup> Érvényesíteni pedig azért kell, mert – egyrészt – az ezeréves, jóhiszemű befogadó politika juttatta az országot ide, másrészt a megcsonkított haza „rezervátum területén” már senkivel nem osztozhatunk: maradék – földjéből a magyarság már nem adhat az idegeneknek, mert ezzel önmagát semmisíti meg. Mint jogos és méltányos elemi érdekünk, valójában ez az Unión belül magyarázatra sem szorul. Bárkivel szemben indokolnunk kell-e, hogy amikor a magyarság a kétharmadával „megcsonkolt” államterületén, az egynegyedére zsugorított termőföldjén, a népességuhanással (is) bizonyított, az adósságcsapdával megnyomorított létfeltételei közt a pusztá fizikai életben maradásáért küzd, akkor a túléléshez a maradék földjét már a saját állampolgárai számára kell megőriznie, vagyis ki kell zárnia, hogy az bárki másnak a birtokhatalmába kerüljön. Az államterületet alkotó föld megtartásának (a történelmi meghatározottság által kikényszerített) nemzetközi jogi parancsa: nolite me tangere! Azaz: eddig és ne tovább! Ha ezt a hazai külpolitika nem kívánja vagy nem tudja vállalni, az egyértelmű a magyarság önfeladásával.

## 2. A Csatlakozási Szerződés tőke fejezetében a földet tőkének minősítő kikötés felülvizsgálata

A Magyar Államnak a területét alkotó földre érvényesíthető önrendelkezését uniós tagságunk azért zárja ki, mert jogalapként e létkérdésben a Csatlakozási Szerződéssel (CsSz) Magyarország elfogadta szuverenitásának a feladását. Ha ui. a Tizenötöknél alkalmazott jogalapot követeltük volna, úgy az EU nem avatkozhatna be a hazai tulajdoni rendbe, tehát a közösségi jog nem rendelhetné maga alá történelmi közjogunkat, a Szentkorona tant. (Ismeretes: az utóbbi alapján minden birtokjog forrása a Szentkorona, így vele szemben földtulajdona senkinek sem lehet.)

Mi a lényegi eltérés az EUSZ 295., másfelől 56. cikke (az átszámolás után: EUMSZ 63. cikke) szerinti jogalpnál a tagállam arra vonatkozó önrendelkezésénél, hogy az állam területét alkotó föld tulajdonának megszerzését és a földhasználatot szabályozza? Az első arról szól, hogy a tagállam kizárja az EU beavatkozását a földtulajdoni viszonyaiából.<sup>40</sup> Ez ad jogot arra, hogy pl. az Egyesült Királyság a történelmi közjogával éljen: minden föld a Koronáé, így senki nem lehet földtulajdonos. E cikk csak nemzeti elbánást köt ki a külföldiek javára. (Ennek a brit jog is eleget tesz: éppúgy megtagadja a külföldiek földtulajdonát, mint a saját állampolgáraitól.) Az 56. cikk, viszont nemzetközi kiváltságot követel a tőke földszerzése javára: adott esetben a tőkének a nemzeti elbánást nyújtó korlátozása is tilos.

Bizonyított jogi alaptény: a tagállam államterületét alkotó föld – forgalomképessége szempontjából – tőkének minősítése és erre alapozva a tagállammal szemben a korlátlan földpiac biztosítási kötelezettség előírása és kikényszerítése a közösségi jogba ütközik.<sup>41</sup> Ez az állítás és a bizonyítás elemzése bonyolult jogdogmatikai kérdéskört fed, amelynek itt csak néhány lényegi elemét lehet kiemelni:

a) Formálisan a föld tőkének minősítése azért sérti a közösségi jogot, mert e döntésnek sem a Római Szerződésben, sem a közösségi jog alacsonyabb rangú jogforrásaiban nincs jogalapja: erről semmilyen jogforrás nem rendelkezik, hanem ez csak az Európai Bizottság egyoldalú és emiatt önkényes jogértelmezése, amelynek nincs kötelező érvénye.<sup>42</sup> A közösségi (az EUSZ szerinti) jogalap hiányát maga a Csatlakozási Szerződés jogi kötőereje pótolta, tartalmilag pedig a szerződő felek politikai megállapodása, pontosan: a politikai alávetés, amellyel Magyarország – uniós jogforrás hiányában és az EUSZ 4. cikkében írt tagállami jogegyenlőség alapelve ellenére – elfogadta államterülete (földje) tőkének minősítését, miközben ez a jogi kategória nem általános érvényű, mert a Tizenötök államterületére nem terjed ki.

b) Tartalmi jogsértést jelent, hogy szuverenitásunk elvonása egyidejűleg súlyos jogfosztást idéz elő tagállami államjogi státusunkban. Az alávetés ui. – azon túl, hogy létérdekeinket semmisíti meg – felszámolja az uniós integráció legfontosabb pillérét, a tagállamok jogegyenlőségét.<sup>43</sup> Milyen jogegyenlőséget biztosít az EU tagállamai között olyan alapító törvény (Alkotmányos Charta), amely 15 tagja részére garantálja az államterületükről (az azt alkotó földről) való önrendelkezést, míg további 10 tagnál (a keleti belépőknel) garantálja az önrendelkezésüktől való, „alkotmányos” megfosztásukat? Jogi szempontból, tehát a szerződési feltételnek történt politikai alávetésünk nem fogadható el, mert a közösségi jog „gerincébe”, a jogegyenlőség követelményébe ütközik. Márpedig jogsértésre nem lehet jogot alapítani, mint ahogy az Alkotmányos Charta durva sérelmén mit sem változtat annak „politikailag korrekt” módszerekkel történő elnémítása, a hatalomgyakorlók részéről nem létezőként kezelése.

c) A jogsértést csak az alávetés felülvizsgálata orvosolhatná, amely a Magyar Állam javára helyreállítaná a jogegyenlőséget, és ezzel a földügyben megszüntetné gyarmati kiszolgáltatottságát. Ennek jogi megoldása az lehet, hogy az EU Alkotmányos Chartája (EUMSZ) azonos államjogi státust biztosít Magyarországnak számára a korábbi uniós tagok földjogi helyzetével, vagyis az államterületét alkotó föld tulajdonáról és használatáról való állami önrendelkezésnek Magyarországnak esetében is az RSZ 295. cikke legyen a jogalapja, amely a Tizenötök területi integrátását alkotmányosan szavatolja.

### *3. A hazai földjogban a nemzetstratégia érvényesíthetősége*

A föld végleges elvesztésének a meggátlására és nemzeti önvédelmi eszköztár létrehozására még „itt és most”, a föld tőkeuralmi elsajátításának a végórájában is van reális esély. Ehhez nem kell az országnak kilépnie az Európai Unióból és a kitörési pont nem a történelmi közjogunk, a Szentkorona rendjének az érvényesítése, amelynek kiharcolására a mai magyar roncs- és páriatársadalom erőtlennek tűnik. A kivezető ösvény szűk: a tőkeszabadság kivételes korlátozhatósága, amelyet az Európai Bíróság egyáltalán megenged. A kimunkált intézményvédelmi rendszer a magyar nemzetstratégia egyik, meghatározó része.<sup>44</sup> Ennek lényege: a földviszonyokat a közhatalmi beavatkozás valós rendszerként,



a birtokrend követelményei szerint, az értékalapú, közérdekű birtokpolitika eszközeivel szabályozza és befolyásolja. Ennek négy alkotó eleme: a földtulajdon, a földhasználat, a földvédelem és a földügyi igazgatás.

a) A földtulajdonnál közérdekű előny, hogy a köztulajdont még nem „nyelhetette le” teljesen a nagyüzemi tőketulajdon. (2,2 millió ha az állami földtulajdon; 2 millió ha részarány-tulajdonú föld jogi helyzete máig sincs tisztázva; az állam elsődleges elővásárlási joga mind az utóbbira, mind a természetvédelmi földekre gyakorolható. Csak a Natura 2000 földalapja 2 millió ha.) Az állami földtulajdont forgalomképtelen, kincstári vagyonná lehet minősíteni, míg az egyéb földek kizárólagos állami tulajdonát az elővásárlási joggyakorlás szerezheti meg. A 6,9 millió ha földalapról így 4–4,5 millió ha az államé lehet, amely – tartós földhasználat és rugalmas bérleti jogcímei juttatásával – megalapozná a családi gazdálkodást, és mérsékelné a népességszám zuhanását.

b) A földhasználat tengelyében a mezőgazdasági üzemszabályozás bevezetése áll. Ez az „egyetlen üzem és kötelező méretkorlát” elve alapján 5–10 éven belül lebonthatja a nagybirtokrendszert, arra kötelezve a nagyüzemi tőketulajdonost, hogy a törvényi mércét meghaladó földjét és (a kvóták szerinti) termelési kapacitását adja át a kis- és középüzemeknek. Ez az intézmény egyszerre zárja ki a külföldi földspekulációt, és növeli a föld eltartó képességét, segíti a vidék fennmaradását.

c) A földvédelem főszabállyá teszi a termőföld nem – élelmezési célú kivonását (pl. ipari park, plázák, lakópark építés, spekuláció stb.); a döntést elvonja a földhivatal és az önkormányzat hatásköréből, s azt a parlamentnek felelős, központi szervre telepíti; a földvédelmi járulékos és bírság mértékét a valós földérték fölé emeli, hogy a tőkeberuházót a földtakarékosságra szorítsa

d) A földügyi szakigazgatásnak a közérdekű földjuttatást, a birtokszerkezetben a kis- és középüzemek súlyának növelését, a birtokrendezést és az ésszerű földkészlet-gazdálkodást kell szolgálnia az NFA helyett Nemzeti Birtokpolitikai Központ felállításával.

#### *A polgári kormány birtokpolitikája: a nemzeti önvédelem feladása<sup>45</sup>*

A polgári kormány földprogramja gyökeres fordulatot ígért a birtokpolitikában és a nemzeti önvédelem jogintézményi kiépítését vállalta. Az ideológia és az intézményi valóság azonban – 2 és fél év jogalkotási bizonyossága szerint – itt egymás lényegét tagadják. Ezt a következők egyértelműen bizonyítják:

a) az Alaptörvény elvetette a föld nemzeti vagyon minőségét, sőt a földet természeti elemként is csak nemzeti örökségként védi, ami – jogi mérce szerint – a hatályos joghoz képest is visszalépés, és a védelem feladását jelenti;<sup>46</sup>

b) A nemzeti vagyontörvény (2011: 196) azonosan az NFA-törvénnyel az állami földtulajdont mint nemzeti vagyont üzleti vagyonná minősítette, vagyis az bárki javára forgalomképes. Ugyanez a jogi minősége az önkormányzati föld- és ingatlanulajdonnak is mint nemzeti vagyonnak. E szerint nyilvánvaló: a kormány földpolitikája – ellentétben programjával, amely hangsúlyozza a föld „nemzeti hatáskörben megtartását” – még a meglévő földközvagyon sem kívánja megőrizni a társadalom számára a köz létfeltételeinek biztosítása végett.

c) Az új földjogi rendezés kétségtelenné teszi, hogy a nemzeti érdekűnek álcázott birtokpolitika nem a föld a megtartását magyarság részére, a családi gazdasági modell lét-



rehozását, a nagyüzemek birtokszerkezeti uralmának a visszaszorítását szolgálja, hanem a külföldi tőkére épülő nagybirtokrendszert új térmértéki kiváltságokkal és a földtulajdoni monopóliummal megszilárdítja.

A földjogi rendezés több törvényből álló csomagra épül (földforgalmi, családi gazdasági, földvédelmi, mezőgazdasági üzemtörvény, vállalkozói földhaszonbérleti törvény). Ha a jogalkotás a kormány földprogramját (Pr) kívánná megvalósítani, úgy – a joglogika követelménye alapján – a szabályozást az üzemtörvénnyel (Ütv) kellene kezdenie, mert ennek fő rendeltetése a nagybirtokrendszer lebontása – a birtokszerkezetben a kis- és középüzem meghatározó súlyának kialakítása – és a külföldi földspekuláció kizárása. Mivel a kormány – a hirdetett ideológiájával és a Pr ígéreteivel ellentétben – megtagadja a nagybirtokrendszer korlátozását, ami helyett a végleges uralmát intézményesíti, az Ütv formális létrehozása is a rendezés végére marad, hiszen azonnal leleplezné, hogy az ilyen című szabályozásnak semmi köze sincs a nagybirtokot leépítő közhatalmi beavatkozáshoz. Ezért 2012 végéig a társadalom csak a földforgalmi törvény tervezetét (T/ 7979.: Fftv) ismerhette meg, amely még nem emelkedett törvényerőre. Az utóbbit a parlament – az Alaptörvény módosításával – sarkalatos törvénnyé minősítette, és egyidejűleg ilyen alkotmányos rangra emelte az – eddig nem tervezett és tartalmát tekintve a képviselők számára is ismeretlen – „integrált mezőgazdasági termelészervezésről” szóló törvény megalkotását.<sup>47</sup>

Az Fftv rendezőelvének megismeréséhez tudni kell a piacgazdasági (észak- és nyugat-európai) üzemszabályozás lényegéről és alpmódszereiről. Az utóbbi egyik leleménye ui. az, hogy nem szabályozza (és nem korlátozza) a földforgalmat: részben azért, mert ez az üzemlétesítés és működtetés számára közömbös.<sup>48</sup> Részben ez a miatt kerülendő, mert a közösségi versenyjog a földpiacon sem tűri el a szereplők hátrányos megkülönböztetését, így ha a jog a földforgalom (földtulajdonszerzés és földbérlethez jutás) feltételeit az egyes gazdálkodó típusoknál eltérően állapítaná meg, az szükségképp a közösségi jogba és a tagállam alkotmányába ütközne. Ugyanakkor az üzemszabályozás (a szektoregyenlőség és versenysemlegesség alapján) bármely üzemlétesítőre (akár természetes, akár jogi személy, a tőkeerejétől és a bárhol szerzett földtulajdona és földbérlete mértékétől függetlenül) azonos jogrendben rögzíti: a gazdálkodó csak egyetlen üzemet tarthat fenn, amelynek a mértékét csak a törvényi minimum és maximum keretein belül választhatja meg, ellenkező esetben a földtöbblet kényszer elidegenítésre kerül. Az Fftv ennek a rendezőelvnek az elvetésére kényszerült, mert másképp nem biztosíthatta volna a nagybirtokrendszer kiváltságos jogcímeikkel és földtulajdoni monopóliummal való megszilárdítását.

Az Fftv újraszabályozza a földtulajdonszerzés feltételeit és mértékét (az utóbbira ld. 12–17. §) továbbá a haszonbérlehető terület nagyságát (32–36. §). A természetes személyek tulajdonjogszerzésénél a változás az, hogy az eddig személyenként járó 300 ha maximális szerzési mértéket az Fftv csökkenti a jogszerző gazdálkodói státusától függő, különböző mértékekre. (Így az önfoglalkoztató és az őstermelő legalább 100 m<sup>2</sup>-t, legfeljebb 50 hektárt, az egyéni vállalkozó legfeljebb 300 hektárt, a családi gazdaság legfeljebb 500 hektárt szerezhet.)

A gazdálkodó jogi személy (GT, szövetkezet, egyéb gazdálkodó szervezet) a saját nevében nem szerezhet földtulajdont, viszont ez a jog a cégtulajdonos személyeket „földműves”, továbbá „mezőgazdasági termelő” jogcímén illeti meg külön nevesített elővásárlási és elő-

haszonbérleti címek alapján. Fontos: a természetes személy „földműves” vagy szervezeti cégtulajdonos a hazai jogosultakkal egy sorban külföldi személy is lehet, így eleve álságos a jogalkotói propaganda, amely a földszerzés hazai gazdáknak biztosítását hangoztatja. A jogi személy cégtulajdonosára a tulajdonszerzés általános szabályaitól egy eltérés van. E szerint, ha a jogszerző földművesnek a gazdasági társaságban minősített befolyása van, úgy a GT tulajdonában álló földek mértékének a  $\frac{3}{4}$  részét az ő meglevő tulajdonaként kell figyelembe venni, vagyis össze kell számítani a megszerezni kívánt föld mértékével (13. § /2/).

Az Fftv ugyanezt a rendezőelvet alkalmazza a földhaszonbérlet mértékének meghatározásánál azzal az eltéréssel, hogy itt a gazdálkodó jogi személyek (nagyüzemek) javára nyílt, kedvezményes megkülönböztetést alkalmaz a földbérleti piac többi szereplőjével szemben. Míg ui. a természetes személyeknél a bérlet megengedett felső határa (a tulajdonban és bármely címen használatban álló földterület beszámításával) azonos a tulajdonszerzés rendezési mértékével (50, 300 és 500 ha), addig a mezőgazdasági termelők (a nagyüzemek) 300 és 1200 ha közti földet haszonbérlelhetnek (33. §). Ez a kiváltságos térmérték is, azonban csak viszonylagos korlát, mert az 1200 ha üzemméretet tovább növelheti a cégnek a tagjaitól, illetve RT esetén a névre szóló részvényeseitől korlátlan mennyiségben haszonbérlelhető föld, valamint az a terület is, amelyet kényszerhasznosítás címén használ, mivel mindezek nem számíthatók be a törvényi maximumba. Valójában e jogintézmény – a hatályos Földtörvény-nyel egyezően – korlátlan üzemméretet szavatol a nagyüzemnek.

Miért nem él(het) a magyar jogalkotó a piacgazdasági üzemszabályozással?<sup>49</sup>

A piacgazdasági üzemszabályozás

- a teljes földalpra, valamennyi árutermelő gazdaságra kiterjed;
- kivételt nem tűrve kötelező;
- összekötött a közösségi és a nemzeti kiegészítő támogatással: az a gazdaság, amelyik nem veti magát alá az üzemszabályozásnak és a vele járó kötelező nyilvántartásba vételnek, az kizárja magát az agrártámogatásból;
- bármely gazdaság – a gazdálkodó tőkeerejétől függetlenül – csak egyetlen üzemet tarthat fenn;
- az üzemvezető nem dönthet az üzem méretéről, hanem azt csak a kötelezően előírt törvényi minimum és maximum határain belül választhatja meg;
- az üzemméret túllépése a többletterület kötelező elidegenítésével jár (ld. a francia Safer kényszeradávételét);
- az üzemszabályozás nem nyújt kedvezményt a jogi személy (vagy egyéb) gazdálkodó szervezetnek, hanem annak az üzemlétesítés és üzemvitel azonos feltételeit kell teljesítenie a természetes személyekre előírt kötelezettségekkel (ezeknek a cég természetes személy tagjai kötelesek eleget tenni);
- a fenti rendezőelvből következik, hogy a gazdálkodó szervezetnek semmilyen jogcímen (földtulajdonosként vagy haszonbérlelőként) nem lehet térmértéki kiváltsága, vagyis az üzemméretének törvényi maximuma nem haladhatja meg a magángazdák üzemméretét (ld. pl. a francia nagytáblás gabonatermesztés 40 ha birtokminimumát és 250 ha birtokmaximumát).

A piacgazdasági üzemszabályozástól a hazai rendezés a következő lényeges intézményekkel tér el:

- az Ütv csak jövőbeli hatályú, így a fennálló birtokszerkezetet nem érinti (semmilyen kötelező átalakulást nem tervez és nem ír elő a nagyüzemek terhére, amelyek – Zvi

Lerman világbanki szakértő számításai szerint – gazdaságaink 8%-át teszik ki, és a földalap 90%-át birtokolják);

- az Ütv nem lesz kötelező: az üzemvezető a saját érdekei szerint dönthet, hogy az üzemszabályozásnak aláveti-e a gazdaságát, vagy sem;

- az Ütv kikényszerítésére nincs közigazgatási (közhatalmi) szankció (az elgondolás szerint csak közvetett gazdasági eszközök, ma még bizonytalan adó- és illetékpolitika stb. ösztönzik majd a nagyüzemi gazdálkodót a rendezés elfogadására);

- a fenti rendezőelvek eleve kizárják, hogy a hazai üzemszabályozás a teljes földalapról és az összes árutermelő gazdaságra kiterjedjen;

- az üzemszabályozásnak nincs kapcsolata az agrártámogatási joggal, ezért lemond róla, hogy a támogatási jog elvesztésének szankciója a nagyüzemet rászorítsa méretének csökkentésére és az üzemszabályozásnak való alávetésére;

- az Ütv elveti az „egyetlen üzem” működtethetőségének a törvényi követelményét.<sup>50</sup> E miatt az Ütv üzemméret korlátozása csak a természetes személyek üzemére érvényesül, míg a jogi és egyéb (társasági stb.) gazdálkodó szervezetek esetében fiktiiv, valójában elesik.

Mivel az Ütv megtagadja a piaci üzemszabályozás alaprendeltetését, a nagybirtokrendszer korlátozását (kizárását), ezzel eleve semmissé teszi az Fftv célrendszerét. (Ld. az Fftv preambulumát, amely – egyebek közt – a falu népességmegtartó képességének megújulását, a helyi foglalkoztatás bővülését, a családi közösségek termelési közösségként megszerveződését, a középüzemek elterjedését, a saját munkavégzésen alapuló termelés kiterjesztését, az önfoglalkoztatás megerősítését célozza meg.) Nyilvánvaló: az Fftv csak hamis célképzetet fogalmazhat meg a családi gazdálkodás meghatározó szerepének létrehozására, amikor a jogalkotó egyidejűleg intézményesen elkötelezte magát a nagyüzem birtokszerkezetének fenntartása és földtulajdonnal (elővásárlási és előhaszonbérleti kiváltságokkal) való megszilárdítása mellett.<sup>51</sup>

Bár az „ördög a részletekben”, írásom terjedelmi korlátjai itt nem engedik meg az Fftv intézményelemzését. Pedig épp azok tartalma és összefüggései teszik nyilvánvalóvá a közel kétmillió hazai gazdálkodó (őstermelő, kistermelő, egyéni vállalkozó és családi gazda) „földtől megfosztását”, a szabályozókkal földjeiknek a nagyüzemek részére való átadása kikényszerítését, e folyamat másik pólusaként az eredeti tőkefelhalmozás szűk haszonélvező köre javára a földtulajdonnal az elsajátítói uralom véglegesítését.<sup>52</sup> Példa gyanánt egy új jogintézményt mégis kiemelek. Az Fftv külön törvényi rendezésre utalja a vállalkozói földhaszonbérletet, amely kizárólag a nagytőke legerősebb mezőgazdasági szerveződésének, föld- és vagyonegyesítésének kíván különleges kiváltságokat szavatolni gazdálkodási monopóliuma megszilárdításához és az állami földtulajdon terhére is megvalósuló tulajdonszerzéséhez. A jogalkotó nem hagy kétséget a felől, hogy ez a (magánelsajátítást szolgáló) kiváltság a személyes munkavégzésen alapuló gazdaságokat nem illetheti meg.<sup>53</sup> Ez az új „jogi lelemény” a földbérleti piac összes egyéb szereplőinek a terhére a tőkeerő egyoldalú előnyserzését és törvénybe ütköző megkülönböztetését jelenti.<sup>54</sup>

### *Az Fftv jogalapjának jogsértés miatti tarthatatlansága*

Az Fftv a földtulajdonszerzés és a földhaszonbérlet mértékének új rendezésével, a nagytőke nem indokolható földszerzési kiváltságainak létrehozásával nemcsak a saját célrendszerén és a kormány földprogramján gázol át, hanem az intézményeivel több lényeges

közösségi és hazai jogsértést idéz elő. Jogi oldalról ezek abban összegződnek, hogy a földtulajdonszerzés és a bérelhető föld mértékének törvényi korlátozása elveszti érvényes jogalapját, mert a jogalkotó az irányadó közösségi jogot, a hazai Alaptörvényt és a magyar Alkotmánybíróság e tárgyú iránymutatásait tévesen értelmezi, a valós jogalap kötőerejétől eltekint, ez, pedig fogalmi alapvesztéshez vezet (konceptuális inkoherencia). Állításom bizonyításához utalni kell az e kérdésben kötelező közösségi jogalapra.

Magyarország földtulajdoni és földbérleti piacon gyakorolható önrendelkezésére a földmoratórium lejártával a Római Szerződés (EUMSZ) 63. cikke az irányadó. Az Európai Bizottság számunkra adott iránymutatása szerint, amint a tőke szabad áramlásának bármely korlátozása tilos mind a tagállamok, mind a harmadik országok viszonylatában, ennek jogi analógiájára – a tőkeszabadság értelmében – a földtulajdon és a földhasználat szabad forgalmazásának az akadályozása is tilos az EU területén.

Az EB az EUMSZ 63. cikkének a földre való alkalmazásáról részben a saját iránymutatását – mint nem kötelező, értelmező jogforrást – jelölte meg, részben, pedig azt kiegészítette az Európai Bíróság eseti döntésével. Az iránymutatás – szó szerint – a következő: „A tőke szabad áramlását érintően tiltott minden, mind a diszkriminatív, mind a nem diszkriminatív korlátozás. Azok a nem diszkriminatív intézkedések, amelyek a beáramló tőkemozgást korlátozzák, megengedettek, feltéve, hogy olyan objektív és állandó feltételeken alapulnak, amelyeket közzétettek és a közérdek érdekében kötelező elvárásokat támasztanak alá. Minden esetben, tiszteletben kell tartani az arányosság elvét” (EB 97/C/220/06. sz.). Ehhez járuló, további követelmény az Európai Bíróság iránymutatása, amely szerint „a gazdasági okok nem tekinthetők kötelező elvárásnak” (17/92. sz. eset, ECR 1993).

A fenti, együttes feltételek rendszerét az arányosság közösségi jogi fogalma teszi teljessé. Általában – tehát nem kizárva a konkrét, egyedi eset sajátos szempontjait (melyeket épp az EKB gyakorlata alakít) – az arányosság alapelve a következő igényeket támasztja:

- a) a kérdéses intézkedés – jelen esetben a tőkemozgás korlátozása – megfelelően szolgálja a jogos célkitűzést,
- b) az intézkedés szükséges legyen, elsősorban arra figyelemmel, hogy nincs-e kevésbé korlátozó jogi eszköz a cél elérése érdekében;
- c) az intézkedés arányos és kiegyensúlyozott legyen olyan értelemben, hogy bármely sérelemnek vagy korlátozásnak, melyet az intézkedéssel okoztak, megfelelően egyensúlyban kell állnia az elért (mégpedig a társadalmi közösség számára elért) előnyökkel a nélkül, hogy az intézkedés bármely diszkriminációt megengedne.

A közösségi jogalpból a következőkkel kell számolnunk:

A földmoratórium lejártával, 2014. május 1-jétől bármely rendeltetésű hazai föld jogi minőségét tekintve tőkének minősül. E miatt – a kötelező közösségi jog és az annak értelmezéséhez fűzött EB iránymutatás alapján – a föld szabad forgalmazásának mind a diszkriminatív (a hátrányosan megkülönböztető), mind a nem diszkriminatív (a nemzeti elbánást nyújtó) korlátozása tilos. E szerint a közösségi jog (EUMSZ 63. cikke), amely kikényszeríti a szabad földpiac megnyitását a tőke előtt, egyúttal védelmet is nyújt

valamennyi földpiaci szereplőnek az őt hátrányosan megkülönböztető földszerzési feltételek kizárására.

2014. V. 1-től a föld tőke – minősége éppúgy érvényesül bármely természetes személy (önfoglalkoztató, őstermelő stb.) földügyleténél, mint a szervezeti tőketulajdonosok földszerzésénél. Az Fftv amikor – a szerzési mértékek önkényes korlátozásával – kasztrendszerrel létesített a természetes személyek földtulajdona és földbérlete terhére, miközben a nagyüzemi cégtulajdonosoknak a korlátlan üzemméretet is lehetővé tevő kiváltságrendszerrel alkott, ezzel az EUMSZ 63. cikkén alapuló, szabad földforgalom egyik döntő alapkövetelményét, a hátrányos megkülönböztetés (diszkrimináció) tilalmát is megszegte. Nem szorul bizonyításra: az őstermelő, az egyéni vállalkozó és a családi gazda, akit az Ftv eddig a személyében 300 ha föld tulajdonának szerzésére jogosított (négytagú családjával, pedig 1200 ha földje is lehetett), a legfeljebb 50 ha (300 ha és 500 ha) mértékre leszűkített maximális földtulajdon-szerzési képességével, továbbá az ugyanígy csökkentett haszonbérleti maximumával súlyos, megkülönböztetett hátrányba kerül azzal a nagyüzemi cégtulajdonossal szemben, akit a földtulajdonszerzés természetes személyekre irányadó mércéjén felül az 1200 hektárt is meghaladó földhaszonbérleti jogcíme kiváltsága illet meg.

A tőke (a szabad földforgalom) mozgásának mindenek előtt a diszkriminatív korlátozása tilos. Márpedig még a nem diszkriminatív, kivételes korlátozhatóság egyetlen jogi érve (törvényi feltétele) sem hozható fel a mellett, hogy az Fftv a közel 2 millió hazai földpiaci szereplőt megfossza a földtulajdonszerzés és bérleti esély mai törvényi lehetőségeitől, amelyeket egyidejűleg a nagyüzemi tőketulajdonosok számára nagymértékben, intézményi garanciákkal kiterjeszt. Nyilvánvaló: a nagybirtokrendszer ilyen módszerű megszilárdítása, földszerzési monopóliumának megteremtése még akkor sem minősülhetne a „közérdeket érvényesítő, kötelező társadalmi elvárásnak” (ami a kivételes korlátozhatóságot megalapozná), ha az nem járna súlyosan hátrányos megkülönböztetéssel a többi piaci szereplő terhére. (Ellenkezőleg, az utóbbi közérdek épp a tőketulajdon szerzési feltételeinek a természetes személyek jogállásához igazítását követeli)

Az Fftv rendezőelve a földtulajdonszerzés és a földhaszonbérlet kötelező feltételrendszerének meghatározásával sérti a földpiaci szereplők azonos versenyfeltételei biztosításának az alapkövetelményét. Az Fftv ugyanis az egyes gazdálkodó típusok eltérései szerint különböző mértékkategóriákat állít fel, amelybe besorolása alapján a földműves földszerzése – sem tulajdon, sem használat címén – nem haladhatja meg a számára kijelölt legmagasabb mércét. A jogalkotó nem számolt a kötelező közösségi joggal, amikor a közel két millió nem nagyüzemi földműves földszerzési esélyét „kasztrendszerbe” szorítja, miközben a nagyüzem cégtulajdonosainak az 1200 hektáron felüli földszerzést intézményesíti. Ezzel viszont az Fftv elvesztette a törvényes jogalapját: a jogalkotónak nincs érvényes jogcíme arra, hogy a hazai földforgalmat a piaci versenysemlegesség és szektoregyenlőség elvének elvetésével – az Alaptörvény M/2. pontja szerinti tisztességes piaci verseny sérelmével – a szereplők hátrányos megkülönböztetésével szabályozza. Az Fftv a diszkrimináció tilalmát azzal tarthatja be, ha az összes földpiaci szereplőnek az azonos mértékű földtulajdon és földbérlet szerzését szavatolja, míg az eltérő üzemtípusok indokoltan eltérő földszükségeit a mezőgazdasági üzemtörvénynél veszi figyelembe az üzemlétesítők hátrányos megkülönböztetése nélkül.

Az Fftv által végrehajtott diszkrimináció sérti az Alkotmánybíróság földpiaci szabályozásra korábban kialakított határozatát [35/1994. (VI. 24.) AB határozat].<sup>55</sup> A fentiekén túl az



Fftv földforgalomra bevezetni kívánt hatósági engedélyezési rendszere nem léptethető hatályba, mert az uniós jogalanyok földbérletének hatósági engedélyhez és azt megalapozó feltételekhez kötése – bizonyítottan – a Csatlakozási Szerződés ún. súlyosítási tilalmába ütközik.<sup>56</sup> Ha a fentiekkel a jogalkotó végképp nem számol, úgy a közösségi jog sérelme – a kétmillió hazai gazdatársadalom érdekvédelmében – brüsszeli fórumok előtt is orvosolható.

Összegzés helyett a hiteles kutató csak egy végkövetkeztetésre juthat: a földpolitikai döntéshozó ismét elmulasztja a történelem „kegyelmi pillanatát”, amely esélyt kínált a földügy nemzeti önvédelmi rendszerének a létrehozására. Ennek nyilvánvaló oka az, hogy – a többségi társadalom létérdekeivel szemben – a politikai elit (mint számtalanszor a fél évezrednyi birodalmi alávetettségünkben) alkut kötött a tőkehatalom uraival, miközben a roncs- és páriatársadalomra szakadt hazai népeességnek nincs már ereje a sorsfordításra. Persze a történelemben nincs eleve elrendelés és az ellenségeink által programozható megsemmisülés, hanem minden lehetséges. Meggyőződésem, hogy a földügyben a közhatalmi cselekvést mai holtpontjáról csak a magyarság erkölcsi–szellemi megújulása mozdíthatja el. Ehhez a megvilágosodás kegyelmét kell kérnünk az Úrtól: el kell érünk, hogy személyiségünket újra a – lelkünkől és tudatunkból származó – szakralitás és a hit formálja, felismerjük, hogy a teremtett világ fix pontja a természetfelettiben van. Ha ezen az úton indulunk el a magyar föld megtartásáért, elérhetjük, hogy a trianoni „halálkereszt” a „feltámadás életkeresztjévé” változzék az azt hordozó magyarság vállán.

Isten óvja Magyarországot!

#### HIVATKOZOTT IRODALOM

- CSÁKI Csaba – LERMAN, Zvi (eds.): *Structural change in the farming sectors in Central and Eastern Europe*. World Bank Technical Paper, 465. Washington, April 2000, 1–248.
- CSÁKI Csaba – ACHIM Fock: *The Agrarian Economics of Central and Eastern Europe and the Commonwealth of Independence States. An Update on Status and Progress – 1998*. The World Bank ECSSD Working Paper no. 13 April 26 1999, 1–167.
- DOBOS Károly: Referátum a „Nemzet és föld” vitaülésen Glatz Ferenc előadásához, in *Nemzet és föld*. Hazai Műhely 8. Kossuth Klub–Antológia K., Lakitelek, 2000, 36–42.
- DORGAI László (szerk.): *A magyarországi birtokstruktúra, a birtokrendezési stratégia megalapozása*. AKI, Agrár-gazdasági Tanulmányok, Bp., 2004, 6. sz., 1–199.
- The Future's Project, the Wider Picture*. Enlargement and Cohesion in Europe, series no. 15, EUR 19035, EN, december 1999.
- STATHIS Banakas: A korona és a tulajdonvédelem Angliában, in: *Történelmi tradíciók és az új Alkotmány*. Tanulmánykötet. Országgyűlés Alkotmányügyi, igazságügyi és ügyrendi bizottsága, Bp., 2011, 132–146.
- SZÜCS I.–CSENDES B.–PÁLOVICS B-né: Földbirtok-politika. A földtulajdon fejlesztésének főbb irányai. MTA–AKII, Bp., 1997.
- TANKA Endre: A földmagántulajdon intézményesülése a dekollektivizálási folyamatban. A földbérleti rendszer kialakulása, in Szűcs I.–Tanka E.: *A földtulajdoni és földhasználati rendszer szerkezeti átalakulása a magyar mezőgazdaság földreformja nyomán*. AKI, Bp., 1994, 1–55.
- TANKA E.: Az értékalapú földpolitika intézményi érvényesítése, in *Magyar nemzetstratégia*. Püski K., Bp., 2008, 393–434.
- TANKA E.: 2008. évi... törvény a termőföldről szóló 1994: LV. tv. módosításáról. Barankovics I. Kiadó, Bp., 2007, in *Ván megoldás*. Földtörvény, 8–69.
- TANKA E.: Kitérés esély a magyar birtokpolitika zsákutcájából. *Gazdálkodás*, 2010, 3. sz., 333–343.
- TANKA E.: Az uniós tagállam területét alkotó föld tulajdonára és használatára érvényes közhatalmi szabályozás közösségi jogalapja. *Európai Jog*, 10. évf., 5. sz., 2010. szept., 27–33.
- WEBER, Max: *Gazdaság és társadalom*. A megértő szociológia alapvonalai. 1. Szociológiai kategóriatan. KJK, Bp., 1987.



## JEGYZETEK

- 1 A számunkra világraszóló diadalt hozó *pozsonyi csatában* (907. július 3–6.) Árpád vezér a törzsszövetség 40 ezer lovasával, önfeláldozó küzdelemben (ti. két fia a csatában esett el, ő maga – halálos sebesülése miatt – két héttel később meghalt) megsemmisítette a német–római császárság százezres seregét. Az ellenünk indított „irtóhadjárat” előtt a német király, írásban, a következőről rendelkezett: „...decretum... Ugros eliminandos esse...” azaz „elrendeljük, hogy a magyarok kiirtassanak”. A kora középkor „magyar irtóinak” gyűlöletétől mit sem különbözik a trianoni országcsönkítésünk fő nyertesének, Romániának a politikai szándéka sem. (Erdély bekebelezésével Romániának ui. nagyobb országgrész jutott, mint a megcsönkített magyar államterület.) *Ionel Brătinau*, román miniszterelnök, 1920. július 1-én Bukarestben a következő nyilatkozatot tette: „nem nyughatunk addig, amíg a magyar népet gazdaságilag és katonailag teljesen tönkre nem tesszük, mert mindaddig, amíg Magyarországon az életképességnek szikrája is van, mi magunkat biztonságban nem érezzük”.
- 2 Tévednénk, ha mindezzel csak külső ellenségeinket okolnánk. A mindenkori magyar uralmi elitet is súlyos felelősség terheli az országvesztésért. Így Erdély elrablása sem Trianonnal kezdődött. Már az 1849-es úrbéri rendezés 1 millió 500 ezer hold erdélyi földet adott a román jobbágyoknak (mert erre ők voltak jogosultak). A XX. sz. elejéig „mintegy 700–800 ezerre tebetjük azok számát (ti. a székeleykét), akik az idők folyamán a kíméletlen román nemzeti politika hatása alatt beolvadtak a románságba”. (Ld. Nyíró József megdöbbentő vádiratát a magyar külpolitika honvesztő bűneiről. (Nyíró: *Néma küzdelem*. Révai, Bp., 1944, 410.) És mindez az I. világháború előtti „boldog békeidőkben.”
- 3 Földellátottságunk – amelyhez a jó talajminőség és kedvező éghajlati viszonyaink társulnak – nemzetközi összehasonlításban is kiváló. Míg az EU átlagában az egy lakosra jutó mezőgazdasági terület 0,4 ha, nálunk ez 0,6 ha. Talajaink humusztartalma fel sem becsülhető érték, több mint 50 százalékuk pedig kifejezetten kedvező vízháztartású. A hazai éghajlat – a globális klímaváltozás mellett is – csaknem minden mezőgazdasági termék termesztését lehetővé teszi.
- 4 Ez annak ellenére igaz, hogy a *magyar jobbágyfelszabadítást*, amit a diéta 1848 IV. 8-i határozata az úrbéri viszonyok eltörlésével indított meg, intézményi hatásaiban *korai, polgári demokratikus földreformnak* tekinthetjük, amelyet történelmünkben mindmáig egyetlen földosztás sem valósított meg (Tanka E.: *Föld és elsajátítás*. Agroiinform, Bp., 2000, 145–147).
- 5 Az elsajátítás egy „kifelé zárt társadalmi kapcsolatot” jelenít meg. Ennek az a rendeltetése, hogy a „benne részt vevők számára biztosítsa a hasznos javaknak és lehetőségeknek a tartós, visszavonhatatlan, illetve öröklődő jelleggel bizonyos egyénekhez kötését, vagyis monopolizálását” (Weber, M. 1987, 89). Weber szerint „»kifelé zárt« a társadalmi kapcsolat, amennyiben és amilyen mértékben értelmi tartalma vagy érvényes rendje kizárja, korlátozza vagy feltételekhez köti a részvételt” (Weber, M. 1987, 68).
- 6 A „transzatlanti” jelző hiteles, hiszen Kelet-Európa pénzgymarmatosítását már az 1989-ben kötött Washingtoni Konszenzus neoliberais „tűzparancsolata” vezényelte, a földviszonyokban különösen a privatizáció, a liberalizáció és a dereguláció tőkehatalmi „szentháromsága”. A háttérhatalomra sejtető, némi utalás Joseph E. Stiglitz, ex IMF alelnök egyik mondata: „Nekünk, a Clinton-kormányban nem volt semmilyen képünk a hidegháborút követő nemzetközi világrendről, az EGK-nak, azonban volt. Ők új lehetőségeket láttak a nyereségre.” (Ld. a *Globalization and its Discontents – A globalizáció és visszasságai* c. könyvet [2002 Columbia Press], ami magyarul is megjelent (Napvilág K., 2003). Más kérdés, hogy a szerző felvetése a nagyhatalmak „egymásra mutogatásának” tipikus példája.
- 7 Az alkotmányértés azzal állt elő, hogy az 1967: IV. tv. semmibe vette az 1949: XX. tv. alkotmányos garanciáját, amely „biztosítja a dolgozó parasztok jogát a földhöz, a munkával szerzett tulajdont, az öröklési jogot”. A szövetkezeti használatba került földalapból *3,4 millió ha magántulajdonú föld ennek és tulajdonosainak az akarata ellenére, mintegy elkobzással „ipso iure” vált szövetkezeti tulajdonná*. E földalap (mint természetben meglévő vagyon) a bizonyított tulajdonosainak és azok leszármazóinak, a magántulajdonra épülő, új jogrendben „visszajárt”.  
Még jogdogmatikai mércén is abszurd, hogy a magyar Alkotmánybíróság ennek lehetőségét kizárta. Döntően olyan ürüggyel, hogy a reparáció az állampolgári jogegyenlőséget sértené, mert a kártalanított földtulajdonosokkal szemben joghátrányt szenvednének azok, akiknek az elvont tulajdonát (vagyonát) természetben nem lehet visszaadni. (28/1991. /VI. 3/ AB hat.) Emiatt a jog kizárta a jogellenesen elvont földtulajdon természetben visszaadását, elhelyezett az ilyen igény számára is csak részleges kárpótást – jelképes vagyoni reparációt – engedett meg az „állampolgárok tulajdonában igazságtalanul okozott károk” címén (1991: XXV. tv. – Kpt).  
A földtulajdon és más vagyontárgy tulajdonának pártállami elvonása és jóvátételi igénye között azonban olyan *alapvető jogi különbség* van, amelyet egy jogállam köteles figyelembe venni. *A méltánytalan és/vagy*

*igazságtalan* tulajdonelvonás ui. – mivel az egykorú jogszabályon alapult – önmagában nem alapozza meg az eredeti jogállapot visszaállításának alanyi igényét, ám a földnél erre a jogcím a *jogtalan, alkotmányellenes tulajdonelvonás* s ennek kötelező orvoslási esélyét a jogállam nem mérlegelheti, és nem utasíthatja el. Ilyen bagatell „jogdogmatikai sallangok” azonban nem gátolhatták az AB döntését arra nézve, hogy *Magyarországtól meg kell tagadnia a földreform esélyét.* (A folyamat intézményi elemzésére ld. Tanka 1994, 1–38, u. ő. 1997, 15–22; 2000, 170–208 és 2004, 60–66.)

- 8 Az utóbbiak közül kiemelkedik az EB által az 1995. decemberi madridi csúcstalálkozóra készített *Mezőgazdasági Stratégiai Tanulmány*, amely az új tagjelölteknek „javasolja” – a privatizáció befejeztével – „a jogi személy általi tulajdonlás és a külföldi befektetés engedélyezését”. A Világbank 1999. IV. 26-i forgatókönyve Magyarország uniós tagsága feltételeként – többek közt – előírta, hogy „földtulajdonjogot kell biztosítani a jogi személyek (a vállalkozások és társaságaik) részére; meg kell szüntetni a földtulajdonszerzés birtokmaximumát; a termőföld tulajdonjogának megszerzését biztosítani kell a külföldiek részére” (Csaki, Fock 1999, 54–55). Végül az EB ugyanezen évben készült, de csak később, szűk szakmai körben kiszivárgott uniós agrárjövőképe Kelet-Európának (a csatlakozó Tizeknek) – szakosodás és ésszerű munkamegosztás címén – *nagybirtokrendszert* tervezett, egy intézményi biztosítéka a tőkés járadékfelvonó szerkezet működtetésének, a tartósan egyenlőtlen csereviszony – magyarán a kizsákmányolás – fenntartásának. (A peremvidék olcsó bérmunkával, korszerű nyers- és alapanyag-termelést folytat, az agrártermék hozzáadott értékét viszont a tőketulajdonos profitközpont hozza létre, így az ágazat nyereségét ő sajátítja el. (Ld. The Future's Project, 1999 és Tanka 2007, 239–243).
- 9 Századunkban a földszükségletek társadalmi kielégítése és a mind inkább kiélezett, relatív földszűkösség mellett a *földigények elosztásának* közérdekű, igazságos politikai *rangsorolása* azzal kénytelen számolni, hogy *a termőföld nemcsak termelőeszköz, amit a tőke szabad áramlása az elsajátítási magánérdekének alárendelt célrendszerben hasznosíthat, hanem egyidejűleg: államterület*, a szuverenitás természetföldrajzi, materiális tárgya, ezért az uniós tagállami lét döntő ismérve az államnak a területét alkotó földről való önrendelkezési képessége; *a társadalmi lét alapja: az államnak a földtulajdon és a földhasználat közcélú rendeltetését biztosító, a közjót szolgáló rendelkezési hatalmától, illetve ennek terjedelmétől és korlátozottságától, meghatározóan függ a népesség és az osztályszerkezet alakulása, a mezőgazdaságból élők aránya és szociális helyzete, a mezőgazdaság élelmiszertermelő szerepének betöltése, a vidék és az egész társadalom életminősége;* mivel szűkös közgazdasági jószág, egyik lényeges vonása, hogy az *erőforrás-monopólium* birtoklásával, a földtulajdonon kívül állókat kizárja az elsajátításból, vagyis – más tulajdoni tárgyakkhoz képest – *batalmi-politikai-uralmi tényező*: „akié a föld, azé az ország” (Kálti Márk). Így Ibrig Károly szerint „...a föld, épen korlátozott mennyiségénél fogva, mindig politikai hatalmat ad tulajdonosának, és pedig nagyobb, mint a tőke” (Ihrig K. 1941, 192).
- 10 A rendszer fogalmán – Ludwig von Bertalanffy alaptétele szerint – az egymással kölcsönhatásban álló elemek komplexumát értjük, amely egy új, integratív minőséget alkot. A birtokpolitika által vezérelt földviszonyok alakításánál az egyes tényezők egymásra épülése, oksági és egyéb összefüggése különösen szembetűnő.
- 11 A *kárpótoltak* 85 százalékának a működő tulajdontól megfosztását először egy általam végzett klaszteranalízis tárta fel (1994, 28–38), később ugyanezt az eredményt az MTA keretében folytatott kutatás (Szűcs I. – Csendes B. – Pálovics B-né: *Földbirtok-politika. A földtulajdon fejlesztésének főbb irányai. MTA-AKII, Bp., 1997*) és az ÁSZ vizsgálata is megerősítette. *A részaránytulajdon visszaadásának rendjét a – tizennyolcszor módosított – a földrendező és fölkiadó bizottságokról szóló 1993: II. tv. szabályozza, amelynek végrehajtása 2000 végéig csak e földalap 10%-át rendezte. Később 1,5 millió hektárra tisztázódott a tulajdoni állapot, és ez a terület – az eszmei hányadok rögzítésével – a tulajdonostársak osztatlan közösségébe került. Ez viszont az egyes tulajdonos számára mind a birtoklását, mind a felette való rendelkezési jogát kizárja, így a földje csak „papíron” jelent tulajdont. (A föld kimérése az igazolt tulajdonos javára számos technikai és anyagi akadályba ütközik.) 1,5 millió ha földre még 2012-ben is tisztázatlanok a tulajdoni viszonyok.*
- A tulajdonosi kényszerközösség, ill. az igazolt tulajdonosok hiánya informális eszközt ad a tőkehasznosulást szolgáló birtokpolitikának arra, hogy a *részarány-tulajdonú földalap túlnyomó hányadát átjuttassa a kül- és belföldi nagybirtoküzemeknek.* Ennek körmönfont jogtechnikái itt részletesen nem ismertethetők. (Csak egyetlen példa: az ilyen tulajdonú föld úgy lesz a földbérlő ZRT tulajdona, hogy a földtulajdonost a földhasználat apportálási feltételével alkalmazza. A szerződési kikötés szerint a munkaviszony megszűnésével a földhasználat – jelképes áron, pl. 1 Ft/ha – a ZRT részvénytulajdona lesz, ennek telegegyeztetésére pedig csak a jogi személy tulajdonszerzési képességének törvényi bevezetéséig,

vagyis az uniós moratórium lejártáig kell várni.) Gyakori, hogy a tőkés társaság megbízottja a közös tulajdon jelentéktelen hányadát megveszi, így elővásárlási jogot nyer a teljes tulajdonra. A részvény-tulajdon tömeges, nyílt „elnyelésének” alapmódszere a *Nemzeti Földalap* „földért életjáradékot” akciója lett, amely – tisztességtelen, a jó erkölcsbe ütköző és a járadékos halálára spekuláló ügylettel – a piaci földár töredékén vette meg az ilyen földeket azért, hogy – tagosítás és telekalakítás után – azokat a nagy-tőke tulajdonosainak eladja.

- 12 A *Földtörvény* (1994: LV. – Ftv) rugalmasan szolgálta a kárpótlásra nem jogosult hatalmi elitnek azt az igényét, hogy *térmértéki korlát nélkül és jelképes áron jusson földtulajdonhoz*. Az Ftv. 4. §-a a tulajdonszerzés korlátai alól kivette a „kárpótlási árverés során történő tulajdonszerzést”, a földárverés pedig bevezette a „megegyezései licit” szabályát: ez – újabb ajánlat hiányában – az alapösszeg szerint, 500 Ft/aranykorona értékben határozta meg a földárát. Ennek alapján a spekulánsok, akik a kárpótlási jegyeket az ügynökeikkel a névérték töredékén szerezték meg, 10–20 ezer Ft-ért juthattak 1 ha (átlag 20 AK minőségű) föld tulajdonához, 1 ha erdőért pedig 80 ezer Ft-ot fizettek.

- 13 Míg a világ mezőgazdasága 1990–2000 közt 22, az élelmiszertermelése 24%-kal nőtt, a magyar mezőgazdaság és élelmiszeripar teljesítménye 30%-kal csökkent. Ezen belül a szántóföldi növénytermesztés 30, az állattenyésztés 40, a belső fogyasztás 24,5%-kal esett vissza. Az ágazatban szerkezeti átalakítás helyett tőkekivonás ment végbe, szakértői becslés szerint ezer Mrd Ft értékben. Ez – a korábbi technológiai szint lerombolásával – az ágazatot külterjessé tette. 1990–2003 közt a kivitel és a foglalkoztatási arány részesedése a korábbinál az egyharmadára, a beruházások aránya kevesebb, mint a felére zsugorodott. A *termelés leépülése uniós tagságunk óta felgyorsult*. Így 2005–2007 alatt 24%-kal csökkent az ágazat termelése és ezt megközelítően esett vissza bruttó hozzáadott értéke is. Azonos időszakban, a mezőgazdaság nemzetgazdasági átlaghoz viszonyított jövedelmezősége 37%-kal zuhanat. (Forrás: *Magyarország, 2007*. KSH, Bp., 2008, 81 és DG Agriculture and Rural Development, based on Eurostat data on national & agricultural accounts.)

Hogy mindez nem véletlen, hanem a célvezérelt „sokkterápia” eredménye, az *állattenyésztés* példájával jelezjük. A *hazai állatállomány – a gazdasági szabályozók hatására – 1985–2003 közt 66%-kal csökkent*. (Ilyen megsemmisítő visszaesést még a világháborúk sem okoztak állattenyésztésünkben.) Ugyanakkor az EB Mezőgazdasági Főigazgatóságának szakértői számításai már 2002-ben jelezték: a magyar tejhasznú tehének száma a felére fog csökkenni, a kistermelők a tejtermelés felhagyására kényszerülnek, a hazai tejfeldolgozás, pedig olyannyira visszaesik, hogy megvalósul a cél, *Magyarország már 2009-ig a Tizenötök teji piacának nettó importőre lesz* (Tanka 2007, 290–293). A brüsszeli prognózist a hazai statisztika is megerősíti. E szerint 2008-ig az állatállomány csökkenési tendenciája folytatódott, így a tej- és kettős hasznosítású tehének száma egyaránt további ezerral csökkent, csak a húshasznú tehénállomány gyarapodik, évente négyezerral. (Ld. KSH előbbi i. m. 82.) Az ágazat gyarmati kiszolgáltatottságát jellemző adat, hogy a mezőgazdaság *bruttó hozzáadott értékbe való hozzájárulása* már uniós tagságunk előtt (1990–2003 közt) az egynegyedére (14,5%-ról 3,7%-ra) visszaesett.

- 14 Élelmiszeriparunk külföldi tulajdonba adását – „hazafias buzgalommal” – már az Antall-kormány jórészt teljesítette. Egy háromszézes (titkosított) kormányhatározata szerint, a magyar élelmiszeriparban kizárólag külföldi tőke szerezhetett tulajdoni részesedést, hazai cég semmiképp sem, mert a külső adósság megfizetéséhez deviza bevételre van szükségünk. Az ágazat létfeltételét jelentő nemzeti vagyon elorzásának hamis indokai, pedig nem szorulnak elemzésre. (1990-ben nemzeti vagyonunk értéke – mai áron számolva – közel 150 Mrd \$ volt, míg az állam nettó adóssága 30 Mrd \$-t ért el. 2005-re az utóbbi 70 Mrd dollárra nőtt, míg a köztulajdon már csak 30 Mrd \$ lett.) Az eszközgyártás, a raktározás, a szállítás, a feldolgozás, az értékesítés stb., – vagyis a közvetlen termelést leszámítva, *az egész termékpálya – a külföldi tőkés társaságok tulajdona, ami a hazai gazdálkodót teljesen kiszolgáltatja a globális agrártőke érdekeinek*. Ugyanez áll elő a multik kereskedelmi monopóliumával, amely közvetlenül az árutermelőt, közvetve pedig a hazai fogyasztót sújtja. (Szakértői becslés szerint az élelmiszertermelés nyereségének 55%-a az eszközgyártóké, 35%-a a kereskedelmi tőkéé, míg a termelőnek a profitból jó esetben 10% jut.)

- 15 Társadalmunk „parasztalanítása” nem 1989-ben kezdődött, hiszen 1990–2000 közt a mezőgazdasági foglalkoztatottak aránya 61%-ról 6%-ra csökkent. Csak 1988–1993 közt az 1 millió 80 ezer főfoglalkozású dolgozóból – egyidejű állás- és vagyonvesztésük miatt – *730 ezren kényszerültek az ágazat elhagyására*, és váltak munkanélkülivé. E drámai fordulatot – bár a Horn-kabinet kormányprogramja 1994–1998-ra szólóan, álságos félrevezetéssel megígérte, hogy több mint egy millió magyar család mezőgazdasági főfoglalkozásból való megélhetését biztosítja – a szövetségi átalakulás jogi vezérlőműve irányította. 1993-tól ui. nem csak a tsz foglalkoztatási kötelezettsége szűnt meg, hanem többé onnan a kilépő tag sem vihetett ki üzletrészt, tehát – mint kívülálló – már nem részesülhet a tsz vagyonából. 1996-ban a főfoglalkozásúak aránya 298 ezerre, majd 2002-ben 227 ezerre zsugorodott (Tanka 2004, 63).

Unió tagországunktól fogva az agrármunkaerő további megcsapolását a *KAP támogatási- és kvótarendje diktálja*. Amint ezt a Világgazdasági Kutató Intézet már 2003-ban feltárta (Kiss J. 2003), az 1. pillérű támogatás 90 százalékát legfeljebb az összes regisztrált termelő 5 százaléka, vagyis a legnagyobb tőkeerejű gazdaságok élvezik, miközben a fejlesztési és beruházási támogatásokból – az életképes gazdaság törvényi méretküszöbe miatt – a gazdaságok 91 százaléka kiesik, tehát a rendszer őket „halálra ítéli”. A termeléstől elválasztott átalány-támogatás ún. SAPS-modellje 2011-től is *legfeljebb 200 ezer földhasználatnak biztosít támogatási jogot*, tehát a mai gazdálkodók milliós tömegét elve megfosztja a támogatástól, és kizárja a mezőgazdaságból. Az EU 2020-ig tervezett agrárjövőképe ennél is lesújtóbb, mert a keleti térségben a mai gazdaságszám felének, 4 millió gazdaságnak a megszűnésével számol (Tanka, 2007, 354). Ehhez képest még az hazai előrejelzés is alaptalanul derülátó, amely szerint „10–15 év távlatában, földhasználat alapján 70–80 ezer gazdaság (egyéni és társas) válhat stabilan életképesé, továbbá 80–100 ezer, főleg 1–5 ha közötti méretű gazdaság hosszú távú fennmaradása biztosítható” (Dorgai et. alt. 2004, 88).

- 16 A Gazdaságszerkezeti Összeírás (GSZÖ, 2003) szerint 2000 óta az egyéni gazdaságok aránya közel 20 százalékkal csökkent (960 ezerrel 766 ezerre), míg a gazdasági szervezeteké hét százalékkal esett vissza (8400-ról 7800-ra). E számok mögött a gazdálkodást feladó kisüzemek szétesése, más oldalról a nagybirtok földszerzése és méretnövelése rejlik. (Ezt nyilvánvalóvá teszi, hogy a magángazdaságok ilyen nagymérvű megszűnése nem a saját szektoruk földalapját, hanem a nagyüzemét növelte.)
- 17 E statisztika egy újabb kategóriát vezetett be, a „*gazdaságra nem azonosítható terület*” fogalmát, amely a nem mezőgazdasági hasznosítású területet is tartalmazza. (Ez nemcsak erdő, nádas, halastó, hanem a művelésből kivett terület is lehet.) Csak hogy a szóban forgó adatot – az átláthatóság kizárása végett – összevontan, szektorális bontás nélkül adják meg, vagyis még találgatni sem lehet, hogy az így minősített területből mennyi jut a nagyüzemekre és a potenciálisan kis – középüzemet jelentő magángazdaságokra. E terület összesen a *földalap 28,5%-át* adja. A legújabb statisztikai felvétel módszertana tehát ahelyett, hogy legalább az alaptényekre nézve hitelesen eligazítana, még inkább elrejt a földhasználat valós birtokszerkezetét. Ez a művelési ágaknak a nagyüzemek és a magángazdaságok közötti megosztásának kimutatására is igaz. Így a gazdasági szervezetek *szántóterülete* 1 865 400 ha, az egyéni gazdálkodóké 2 115 000 ha, de e két csoporthoz 529 200 ha „*gazdaságra nem azonosítható terület*” is járul. Az *összes termőterületből* pedig a gazdasági szervezetek 3 484 500 hektárt, míg az egyéni gazdálkodók 2 795 900 hektárt művelnek, továbbá nem tudni, kik birtokolnak *1 408 800 ha „gazdaságra nem azonosítható” termőföldet*.
- 18 A felmérés nem teljes körű, mert a termőterületnek csak 86,7% át fedi le.
- 19 Forrás: *Magyarország mezőgazdasága, 2003*. (Gazdaságszerkezeti Összeírás). Előzetes adatok. KSH, Bp., 2004.
- 20 E szempontból elég arra utalni, hogy a hazai *agrár-vállalkozások száma* (a családi gazdaságok nélkül) 2006-ban 52769 volt, 9393 jogi személy GT, 4422 nem jogi személy társaság, 13815 társas vállalkozás és 38954 egyéni vállalkozás összességével. (Ld. *Magyar Statisztikai Évkönyv, 2006*. KSH, 2007, 301.)
- 21 Az adatok forrása: Országos igazgatási határos fekvésenkénti és összevont főösszesítők 2011. január 1. FVM FÖMI, 2011.
- 22 A kérdéskör részletes elemzésére ld. Tanka E.: Miért nincs esélye az általános birtokrendezésnek Magyarországon? (in *Településrendezés, birtokrendezés*. Agárd, 2006. XI. 9–10-i országos konferencia előadásainak összefoglalója. Nyugat-Magyarországi Egyetem Geoinformatikai Kar, Székesfehérvár, 2006, 55–59).
- 23 Forrás: az ÁMÖ 2010 évi előzetes adatai.
- 24 *Dobos Károly* professzor már 2000-ben – az 1947. évi magyar birtokszerkezet és nemzetközi összehasonlító adatok elemzése alapján – feltárta: a nagybirtok mai kiterjedése, emiatt pedig a nagy- és törpebirtok szélsőséges szembenállása mezőgazdaságunk minden korábbi korszakát meghaladja és „*ilyen birtokszerkezet csak a gyarmatokra jellemző*” (Dobos 2000, 36-42).
- 25 Ld. *Árva L. : Kis- és középvállalkozások Magyarországon: helyzetkép és adózási javaslatok*. Kézirat. Bp., 2000.
- 26 A jog ui. – mint a politikai döntéshozót megillető, legitim erőszak monopóliuma – tárgyi megjelenésével nemcsak a jogkövetést kényszeríti ki, hanem – a szocializációval – beépül a valós társadalmi viszonyok szöveteibe, így része lehet azoknak.
- 27 E fordulat – bizonyítottan – már az államszocializmus összeomlása előtt végbement. Így a „*spontán privatizáció*” nyitánya a – vihareseben kidolgozott – *társasági törvény* (1988: V. tv.) lett, amelynek a hatalmi elitet szolgáló végrehajtását a föld- és agrárvagyonra az *1989: XIX. tv.* teljesítette. Ez az év közepétől *korlátlan földpiacot* nyitott a magánszemélyek és társaságaik (tehát a jogi személyek, sőt jogi trükkkel a devizabelföldivé lett külföldi társaságok) részére az állami és a szövetkezeti földtulajdon megszerzésé-

- hez. E törvény ugyan „csak” az első kárpótlási törvény (1991: XXV. tv.) hatályba léptéig élt, de a „vad privatizációra” az elsajátítás haszonélvezőinek legalisan biztosított másfél év, így is, páratlan esélyt teremtetett a meggazdagodáshoz, a közvagyon csalárd megszerzésével.
- 28 A „szocializmus” rendszerében a társadalmi tulajdon haszonélvezője a szűk *pártbatalmi elit* volt, amely – bár a jog nem ismerte a magántulajdont – a társadalmi vagyonra, annak a jog közösségi paravánja mögött, megvalósíthatta a saját *magán elsajátítását*. „Vadkapitalista” társadalmunkban, pedig – hiába nyilvánítja ki az Alkotmány a magántulajdon egyetemes érvényét és oltalmát – az *elsajátítást csak egy zárt, tőketulajdonosi elit gyakorolhatja*, amely közgazdasági szempontból működ(tethet)ő tulajdonnal rendelkezik, míg – ennek hiányában – a névleges, jogi tulajdonosi tömeg az elsajátításból ki van zárva. (Ld. ennek kirívó példájára a részarány földtulajdonosok két milliós népességét.) Ehhez képest a kétféle társadalmi modellben változatlan alaptény a *kizsákmányolás*, mindössze annak *technikája*, az értéktöbbletet járadékként kisajtoló szerkezet *működtetési módja* változott.
- 29 „Magyarország gazdasága olyan piacgazdaság, amelyben a *köztulajdon és a magántulajdon egyenjogú és egyenlő védelemben részesül*” (Alk. 9. § /1/).
- 30 A jogtechnika lényege: az önkormányzat az Ftv alapján – korlátozás nélkül – bármely termőföldet, tetszőleges mértékben megvehet. A beruházásra kiszemelt földeket az önkormányzat a magántulajdonosoktól felvásárolja, majd belterületbe vonja. Ezzel a földek – a jog szerint – *ingatlanmá válnak*, amire már nem irányadó a termőföld tulajdonszerzési tilalom vagy korlát. Így annak tulajdonát az önkormányzat jogszerűen átruházhatja bárkire, akár a jogi személy, akár a külföldi vevőre.
- 31 Néhány címszó az alapvető intézményekről: a Csatlakozási Szerződés (CsSz) *súlyosítási tilalma* kizárja, hogy a hazai jog uniós tagságunktól fogva a külföldi és a jogi személy földtulajdon – szerzési feltételeit szigorítsa; az Ftv – a CsSz kivételes jogcímét lerontva és az uniós gazda szerzőképességét önkényesen kiterjesztve – a 3 éve Magyarországon gazdálkodás címén az *uniós jogi személynek* is földtulajdon szerzést biztosít azzal, hogy az egyéni céget is e kivételes jogszerzés jogával ruházta fel; a *tanya ingatlanmá* minősítése s ezzel reá nézve a termőföld forgalom korlátainak kizárása szavatolja bármely külföldi és hazai tőketulajdonos számára a külterület – akár legértékesebb – lakóhelyének, egyben mezőgazdasági üzemének tetszőleges számú felvásárlását; az Ftv semmisségi okainak 2007-től kiiktatása az 1994. VI. 27. óta kötött *„zsébszerződések”* (tehát a jogellenes földszerződések) jogosultjainak zöld utat ad tulajdonjoguk telekkönyvi bejegyzéséhez; – az Ftv által 2008-ban bevezetett *„termőföld-csere”* – bizonyítottan – a külföldi tőkebefektető termőföld igényeit elégítette ki.
- 32 Ld. az integrációs alhaszonbérletet, az ültevény és a halastó beruházójának, illetve az állattartó telep és a halastó üzemeltetőjének törvényes jogcímeit.
- 33 Az alanyi jogú agrártámogatást – amely a GOFR-növények (gabona-, olaj-, fehérje- és rostonövény) termesztésének a területe alapján jár – Szanyi Tibor elhíresült adatközlése szerint évek óta, összesen nem több mint 100 tőkés társaság élvezi. Ezek közt bármely transz- és multinacionális cég szerepelhet, mivel ehhez elég, ha nálunk fióktelepük vagy leányvállalatuk van. (Ténylegesen az USA „világóriái”, mint a Cargill, a Monsanto stb. a „magyar gazdák támogatásának” a fő haszonélvezői...) Ez tehát a valóságban az „uniós agrártámogatás”.
- 34 Uniós tagságunk óta a hazai *földárak és a bérleti díjak* ugyan növekedtek, de még mindig lényegesen elmaradnak az EU-15 tagállamaiban jellemző földáraktól és földbérleti díjaktól. A magyar *szántóföld átlagára 2009-ben*, jelentős szóródás mellett (a legalacsonyabb termőképességű földekért az észak-magyarországi régióban csak 150 ezer Ft-ot, míg a legjobb minőségű földért, akár hárommillió Ft-ot is adtak hektáronként) *460 ezer Ft/ha* volt. A szántók ára Hollandiában ennek húszszorosa, Dániában tizenöt-szöröse, Spanyolországban nyolcszorosa, de még Franciaországban is közel háromszorosa.
- 35 Pl. a 400 ezres népességszámot sem elérő Málta a velünk egyidejű belépésekor elérte, hogy a külföldiek másodlagos lakóhely szerinti ingatlanigényét a szerződésben kizárja. Milyen különleges indokkal? Azzal, hogy „Málta a máltaiaké”: a kis ország önmagát veszítené el, ha utat engedne a nagytömegű külföldi betelepedésnek.
- 36 A nemzettest feldarabolása óta, a területeinket megszerző szomszédjaink céltudatos „nemzetpolitikával” hajtják végre az – általuk kisebbségi sorsra ítélt – *magyarság erőszakos beolvasztását, elnyomását, reprodukciós képességük fokozatos megsemmisítését*. (A határainkon túli magyarság lélekszáma is – tragikusan gyorsuló ütemben – csökken.)
- 37 Stathis Banakas: A korona és a tulajdonvédelem Angliában, (in *Történelmi tradíciók és az új Alkotmány*. Tanulmánykötet, Országgyűlés Alkotmányügyi, igazságügyi és ügyrendi bizottsága, Bp., 2011, 146.) A szerző ugyanitt utal rá, hogy az Egyesült Királyság uniós tagállamként azért élhet történelmi közjogával (amely szerint az államterület minden földje a Koronáé, vagyis földtulajdont sem hazai, sem külföldi személy nem szerezhet), mert a Közösséghez a Római Szerződés 222. (átszámozása óta 295) cik-



ke alapján csatlakozott. Ez utóbbi kizárja, hogy az EGK majd az EU beavatkozhasson a tagállam földtulajdoni szabályozásába.

- 38 Ld. a 193 Résztes Állam, így Magyarország által is elfogadott „Önkéntes Irányelvek a Felelősségteljes Föld, Halászati és Erdő birtokpolitikai igazgatáshoz a Nemzeti Élelmiszer Biztonság Összefüggésében” című dokumentumot (elfogadva: Róma, 2012. V. 11. Guidelines on the Responsible Governance of Tenure of Land, Fisheries and Forests in the Context of National Food Security). Az előzmény: világszerte a *pénzgyarmatosítás* új rablóhadjáratokat indított a kiszolgáltatott, leigázható országok *termőföldjeinek megszerzésére*, részben az idegen állam élelmezés-ellátásának biztosítása, részben nyereségszerző spekuláció érdekében. A FAO adatai szerint 2001–2011 között, világszerte 227 millió hektár *termőföldet* értékesítettek vagy adtak bérbe külföldi befektetőknek... A pénzhatalom új „földrablása” nagyobb az EU teljes termőterületénél, ami 183,8 millió ha. A legerőszakosabb földvásárló *Kína*, amelynek 1,4 milliárd lakost, vagyis a Föld lakosságának 22%-át kell ellátnia úgy, hogy mindössze a Föld termékeny területeinek 7%-ával rendelkezik. A célszágok különfélék, főleg Ausztrália, Kazahsztán, Ukrajna, Románia, Oroszország, Közép-Európa, Laosz, Mexikó, Brazília, Suriname stb. és különösen Afrika. (Ld. *prof John Neelson*: In Transform, 2009, I. sz.) A FAO másik kezdeményezése az *államok élelmiszer önrendelkezésének a visszaszerzésére* irányul. Így – ennek keretében – nemzetközi megállapodással kívánják korlátozni a WTO hatáskörét annyiban, hogy *tilalom állja útját az alapvető élelmiszerek kereskedelmének tőzsdére vitelét*, a kiterjedt tőzsdespekulációt, ami pl. a rizsnél esetenként 400% arányú piaci árfelhajtásra, néptömegek éhezésére és éhséglázadásokra vezetett.
- 39 Túlélésünkhöz le kell döntenünk az – ellenségeink által ránk kényszerített – hamis bálványt, amely elhítheti velünk, hogy *egyedül az idegenek befogadása és a máság tisztelete lehet a küldetésünk*, ami viszont – velünk szemben – tiltja és kizárja az Unióban a valós nemzeti létérdekeink érvényesítését.
- 40 Ui. „A Szerződés (EUSZ) nem érinti a tagállamokban fennálló tulajdoni rendet” (295. cikk).
- 41 Ld. a részletes jogdogmatikai kifejtésére Tanka E.: A Magyar Köztársaság és az Európai Közösségek között létesült Csatlakozási Szerződés földre vonatkozó jogalapjának felülvizsgálati igényéről, (in *Magyar nemzetstratégia*. Püski, Bp., 2008, 419–422).
- 42 Ui. sem az EUSZ, sem más uniós jogforrás sehol nem szól arról, hogy a tagállami föld jogilag osztozik a tőke RSZ 56. cikkében írt vívmányainak igényében, vagyis emiatt a föld piaci forgalma éppúgy nem korlátozható, mint a tőke szabad áramlásáé. E diktátum az Európai Bizottság „jogi leleménye”, az 56. cikk *önkéntes, kiterjesztő jogértelmezése* a végett, hogy az új tagállam földterületét a tőkeuralom alá vessék. Ennek jogi formája az állásfoglalás (iránymutatás) volt, amelynek *nincs jogi kötőereje*. Csakhogy a *jogbézsga* (a földtőkéről rendelkező jogszabály hiánya) nem mulasztás, hanem *sziükségszerű*. Ui. ha a most hatályos 56. cikk kiegészítése (a földre kiterjesztése) megtörténne, úgy az nem lehetne általános érvényű, az EU-27 tagjára kötelező, hiszen a 295. cikk a z EU-15 javára ezt kizárja. Ha pedig a rendelkezés csak az EU-12 terhére történne, úgy nyílt diszkrimináció állna elő, amit az EUSZ 4. cikke, az általános egyenlőség elve nem tűrhet. Mi több, a Tizenötök terhére ilyen törvény a jövőben sem születhet, mert ehhez kifejezetten le kellene mondaniuk a szuverenitásukat védő 295. cikkről. Egy ilyen lemondás, viszont, a szuverenitásuk elemi érdekeivel ellentétes.
- 43 Az általános egyenlőség, ui. az Európai Közösség Bírósága által is elismert alapjog, amelyet a gyakorlat – az RSZ 4. cikke alapján – kiterjeszt az *azonos versenfeltételek biztosításának a követelményére* is. Ld. pl. a megkülönböztetés tilalmát a C-117-76. és C-16-77. sz. egyesített ügyekben. (1977/ECR I-1753, 7. pont.)
- 44 Ld. Tanka E.: *Nem én kiáltok, a föld dübörög...* A nemzeti megmaradás programja a földről. Kairosz, Bp., 2011.
- 45 E témát külön tanulmányban dolgoztam fel, amely egy megjelenés alatt álló könyv (*A magyar föld útja*. Éghajlat K., Bp., 2013) egyik fejezete. Itt csak a már máshol korábban publikált írásaim néhány adátára utalok.
- 46 Ld. Tanka E.: A föld közfunkcióinak alkotmányvédelmi igénye és az oltalom hazai megvalósulása (in *Állam és közösség*. Válogatott. közjogi tanulmányok. Lőrincz Lajos Közjogi Kutatóműhely, KRE ÁJK, Bp., 2012, 148–166).
- 47 E szerint a Pr törvényi pillérei – a családi gazdasági és a szövetkezeti törvény – nem lesznek alkotmányerejűek. Viszont az *integrációs törvényről* annyi kiszivárgott, hogy „...az állam régióként az integratori feladatokat nagytőkés csoportoknak adná koncesszióba, „begyűrve” alájuk az egész régió mezőgazdaságát. Így a profit is ezekhez az integrátorokhoz vándorolna, szemben a szövetkezési modellel, ahol az eredményt visszaosztják a szövetkezetet létrehozó gazdálkodó családokhoz és helyi közösségekhez. Ennek semmi köze a néppárti vidékstratégiához.” (Ld. Ángyán J. nyilatkozatát. HVG, 2012, XII. 18., Ángyán: Orbán ingerületen tett helyre minket. Szerző: Kósa András.) Az új intézmény miatt a mezőgazdaság és



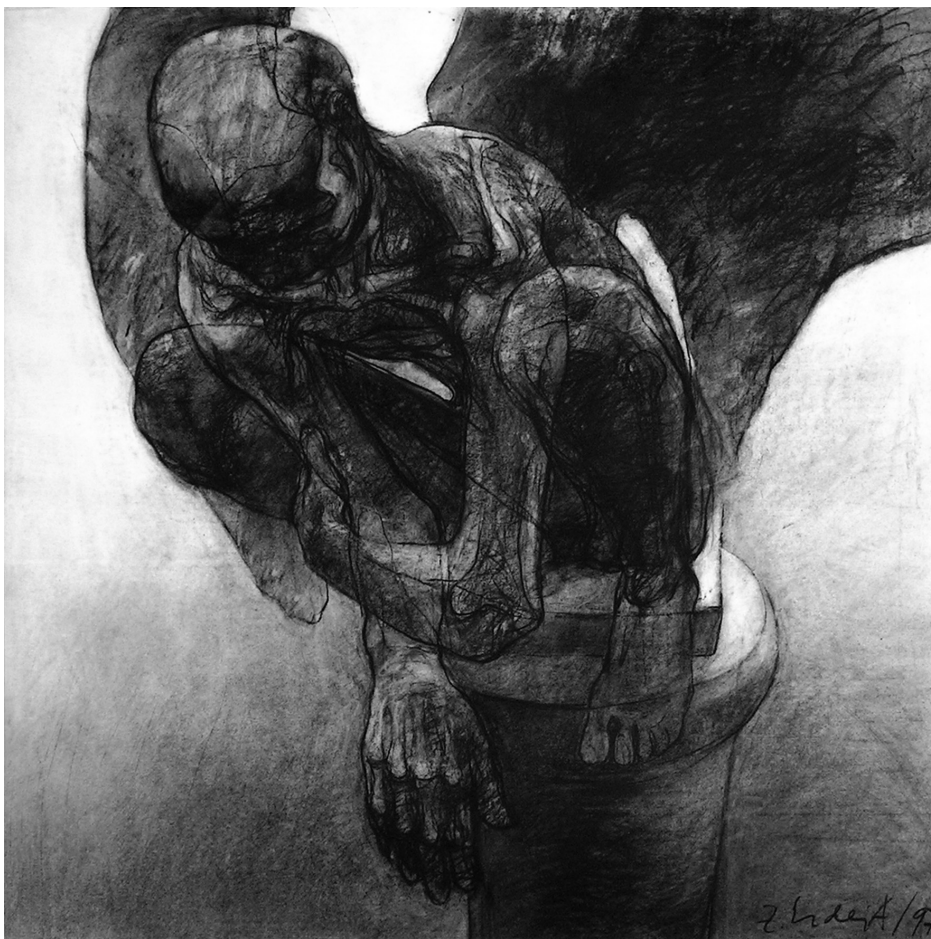
a vidék jövője már nem a családokról, gazdaságaikról, a helyi közösségekről, a helyi gazdaság és társadalom megerősítéséről és az ezt szolgáló szövetkezeti modellről szólna, hanem a néhány „integrátor” tőkés társaság érdekeiről, kiváltságaikról, az ország ezek közötti – a hét régióinak megfelelő – felosztásáról és az összes szereplő alájuk való begyűréséről. Ezek, mint profitcentrumok kiszívják a hasznot az „integrált” egységekből. Ez befejezné a vidék teljes kifosztását és katasztrofális következményei az egész társadalmat sújtaná.

- 48 Bárki (természetes vagy jogi személy) tetszőleges mértékben lehet földtulajdonos vagy földbérlő, de ebből csak annyit fordíthat az árutermelő agrárüzem földalapjába, ami nem haladja meg az egyetlen üzem törvény szerinti maximális földmértékét. Ezért a törvénynek nem kell beavatkoznia a földforgalom megengedett mértékébe, ami irreleváns az üzemlétesítés feltételeinél.
- 49 Az Ütv tervezete nem ismeretes, arról sincs senkinek tudomása, hogy az már elkészült-e. Viszont, szakmai körök megismerhették az Ütv koncepcióját Kurucz Mihály: Egy üzemszabályozási törvény indoklása c. tanulmányából, amit 2012 tavaszán a *Gazdálkodás* című folyóiratban való közlésre készített.
- 50 Az Fftv ezt már azzal érvényesíti, hogy a jogi személy vagy egyéb gazdálkodó szervezet a cég „földműves” tagja személyében ugyan „csak” 1200 ha méretű üzem földtulajdonához és bérletéhez juthat, de egyrészt, e méret korlátlan, mert tetszőleges nagyságra növelheti további tag vagy részvénytulajdonos felvételével, akinek bármennyi földje lehet: ez nem számít be az 1200 ha mértékbe. Másrészt, a társasági jogi cégszerveződés a tetszőleges számú cégformák szorosabb – szűkebb összefogásával – a cég „földműves” tagjának járó 1200 ha üzemmérettel és a „mezőgazdasági termelő” elővásárlási és elő – haszonbérleti kiváltságaival – bármely számú üzemet működtethet, ha azok egyenként betartják a maximum 1200 ha elvi korlátot. (Ez utóbbi is csak látszatkorlát.)
- 51 A kiépített jogintézményi rendszeren túl a jogalkotónak ezt az alapállását az Fftv indoklása is leleplezi. E szerint ui. „a kormány a nagyobb birtokok számát, a gazdaságok közötti súlyát és arányát csökkenteni akarja, de anélkül, hogy felszámolásukra törekedne.” (Általános ind. 52.)
- 52 A tőke elővásárlási, elő- haszonbérleti, tőkeberuházói (pl. ültetvénytelepítés, állattartó telep üzemeltetése, stb.) és térmértéki kiváltságai ismeretében könnyű belátni: mivel a hazai szántók 70%-a haszonbérletben van, a GT és a szövetkezet földjeinek a 90%-át bérlő, a haszonbérlet megillető elsőbbségi elővásárlás és elő – haszonbérleti jog szavatolja, hogy *bármely természetes személy* földművesnek csak abból a földből juthat, ami nem kell a nagyüzemi cégnek.
- 53 E szerint „a törvény nem zárja ki, hogy külön törvényben a haszonbérlet más – pl. forgalomképes – formája is szabályozást nyerjen, de ezt ebben a törvényben nem teszi lehetővé” (részl. ind. 63). „A vállalkozói haszonbérleti törvény célja szerint a haszonbérlet új szabályozása ...lehetővé tenné az üzletszerűen és élethivatászerűen mezőgazdasági tevékenységgel foglalkozó, nagyobb gazdasággal rendelkező agrárvállalkozó haszonbérletk termelési, beruházási céljainak realizálását a nélkül, hogy ezt a lehetőséget a személyes munkavégzésen alapuló haszonbérletekre is kiterjesztené.” (Vitaanyag, 32.)
- 54 A birtokpolitikai indok itt is a tőkeerős nagyüzem – hamisan tételezett – társadalmi hasznossága: „jelentős foglalkoztatást biztosít és előmozdítja a falu lakóinak foglalkoztatását.” (Vitaanyag, 32.) A jogintézmény lényege az opció (vételi jog) és a nyíltvégű lízing sajátos vegyítése, amivel az agrárvállalkozó földbérlőnek a bérelt földre „kvázi tulajdonosi” használatot, haszonszedést és rendelkezési jogot nyújtanak, beleértve a bérelt föld eladását, megterhelését, al - haszonbérbe adását is. Az időtartama ugyan csak határozott lehet, viszont egyedül a haszonbérlet ügyleti akaratától függ, hogy azzal kíván – e élni, avagy e jogcímet eleve, az egyoldalú vételi jognyilatkozatával földtulajdonszerzésre használja, akár az NFA állami földtulajdonának a terhére is. Az 1200 ha „birtokmaximum” itt is csak jelképes korlát, mivel a jogosult cég a tagjaitól (részvényeseitől) bérelt földek beszámítását mellőzve, azt korlátlan üzemméretté növelheti. (A koncepcióra ld. Vitaanyag, 31–37.)
- 55 Az utóbbi ugyan azokra a lehetséges szerzési korlátokra vonatkozik, amelyekkel az állam a korlátlan földpiac megnyitási kötelezettsége beálltaig (a földmoratórium lejártáig) élhet. Ugyanakkor az AB fontos alaptételt rögzít a földtulajdon és a földtulajdon szerzés jogi megítélésére. E szerint a tulajdonhoz – így a földtulajdonhoz – való alapjog nem terjed ki a tulajdonszerzésre. A tulajdonszerzés joga nem alapjog, nem érinti a jogképességgnek az Alkotmány 56. szakaszában biztosított alapjogát sem. [35/1994. (VI. 24.) AB határozat 3. pontja.] Az Alkotmány 13. §-a csak a már megszerzett földtulajdont részesíti alapjogi védelemben, míg ez a védelem nem terjed ki a földtulajdonszerzésre. Az államnak nincs kötelezettsége arra, hogy a magánszemélyt tulajdonszerzéshez vagy tulajdon élvezetéhez segítsen (936/D/1997. AB határozat).

Ebből következik, hogy amikor az állam alkotmányos állampótlást tűz ki a birtokpolitika érvényesítésére, ami a szűkös földalap újraelosztásával jár (magánszemélyeket földtulajdonhoz és földhasználathoz juttat), ezzel nem háríthat megkülönböztető, hátrányos jogkövetkezményeket a földpiaci szereplők egyetlen cso-

portjára sem, vagyis be kell tartania a földpiac működtetésének versenyjogi alapkövetelményét, a szektoregyenlőség és a versenysemlegesség érvényesítését. Az AB fenti határozatai ugyan ezt nem mondják ki, viszont ez e nélkül is egyértelműen következik, részben az egykori Alkotmányból, részben a közösségi jog elsőbbségéből, amit a tagállam köteles követni. (A korábbi Alkotmány szerint, állami feladat a vállalkozás jogának és a gazdasági verseny szabadságának a biztosítása 9. § /2/.)

- 56 A jogsértés lényege: a „súlyosítási tilalom” miatt a termőföld tulajdonának és használatának megszerzésénél a magyar állam 2004. V. 1-től a tagállami állampolgárra és jogi személyre nem alkalmazhat hátrányosabb jogintézményt, mint amit a CsSz aláírásának a napján jogszerűen működtetett. Ez a következőt jelenti. Az *uniós jogalanyok földtulajdon szerzésének engedélyezésére az Fftv jogosult hatósági engedélyezési rendszert bevezetni*, mivel – főszabályként (Ftv 7. §) – az uniós tagságunktól fogva mindeddig (a földmoratórium lejártáig) nem szerezhettek nálunk földtulajdont. eltérő jogi megítélés alá esik viszont az uniós jogalanyok *földhasználatát*. A CsSz aláírásának napjától mind eddig azt nem korlátozta hatósági jóváhagyás és annak törvényi feltételrendszere. Ezért annak a bevezetése „kedvezőtlenebb bánásmódot” jelent a terhükre, vagyis beleütközik a CsSz által kikötött súlyosítási tilalomba.



*Törött szárnyú* (papír, szén; 1997)

TANKA ENDRE (1940) az MTA doktora, ny. egyetemi tanár, tantárgyfelelős, KRE ÁJK.